

KUKA MUU MUKA?!

Opas hyvien suhteiden edistämiseen
ja muukalaisvihan torjumiseen

MINISTRY
OF THE INTERIOR

REGERINGSKANSLIET

Ministry of Employment
Sweden

etno
Advisory Board for
Ethnic Relations

Centre for Economic Development,
Transport and the Environment

Northern Ireland Council
NICEM
FOR ETHNIC MINORITIES

Tämä opas on julkaistu osana Good Relations -hanketta, joka on saanut rahoitusta Euroopan unionin perusoikeuksia ja kansalaisuutta koskevasta ohjelmasta (2007–2013). Oppaan sisältö ei välttämättä edusta Euroopan komission kantaa tai näkemystä. Oppaassa ilmaistut näkemykset ovat kirjoittajien omia, eikä Euroopan komissio vastaa oppaan sisällön käytöstä.

Kansainvälisen Good Relations -hankkeen tavoitteena oli torjua rasismia, muukalaisvihaa, romanivastaisuutta ja muuta vastaavaa suvaitsemattomuutta edistämällä väestöryhmien välisiä hyviä suhteita. Hankkeessa määriteltiin hyvien suhteiden käsitteen tarkemmat sisällöt, laadittiin indikaattorit hyvien suhteiden mittaamiseksi, kerättiin tietoa hyviä suhteita edistävästä toimenpiteistä, kehitettiin ja testattiin paikallistason toimenpiteitä, sekä levitettiin hyviin suhteisiin liittyvää tietoa ja hankkeen tuloksia kansallisesti ja muihin EU-jäsenmaitiin.

Good Relations -hanke käynnistyi marraskuussa 2012 ja päättyi lokakuussa 2014. Hanketta koordinoi Suomen sisäministeriö. Kansainvälisiä kumppaneita olivat Ruotsin työministeriö ja Pohjois-Irlannin etnisten vähemmistöjen neuvosto (NICEM). Kansallisia kumppaneita olivat Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO) sekä Pirkanmaan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen ELY-keskukset.

Julkaisuvuosi: 2014

Käsikirjoitus: Liisa Männistö, sisäministeriö

Toimitus: Susanna Kaaja

Kuvat: Shutterstock ellei muuta mainita

Ulkoasu ja taitto: Grano Oy

SISÄLLYS

1. KENELLE, MITÄ JA MIKSI?	5
2. MISTÄ HYVISSÄ SUHTEISSA ON KYSE?	6
3. ONNISTUMISEN AVAIMET PAIKALLISTASOLLA.....	9
4. NÄIN MITTAAT JA SEURAAAT	14
5. MITÄ VOIMME TEHDÄ?	17
5.1 VAIKUTA ASENTEISIIN	18
5.2 LISÄÄ TURVALLISUUDEN TUNNETTA	26
5.3 EDISTÄ VUOROVAIKUTUSTA	33
5.4 PARANNA OSALLISTUMIS- JA VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIA.....	42
6. OLIKO VAIKUTUSTA – MITEN ARVIOIDA?.....	48
LÄHTEET	52

Poimi oppaasta sinulle sopivat tavat, joilla voit parantaa eri väestöryhmien välisiä suhteita ja torjua siten rasismia sekä muukalaispelkoa.

1. KENELLE, MITÄ JA MIKSI?

Rasismi ja muukalaispelko vahvistavat ennakkoluuloisia asenteita, aiheuttavat turvattomuutta sekä vähentävät vuorovaikutusta eri ryhmien välillä. Ne voivat myös heikentää osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Tämä opas esittelee toimintamalleja ja esimerkkejä, joiden avulla voidaan parantaa eri väestöryhmien välisiä suhteita ja torjua siten rasismia ja muukalaispelkoa.

Oppaan ideat, mallit ja esimerkit ovat hyödyllisiä jokaiselle, joka haluaa parantaa ryhmien välisiä suhteita omassa lähiympäristössään. Opas on suunnattu erityisesti julkisen ja kolmannen sektorin toimijoille, kuten opettajille, kuntien monikulttuurisuus-, maahanmuutto-, romani-, saamelais- tai vammaiskysymyksistä vastaaville työntekijöille, asukasyhdistyksille, nuorisjärjestöille ja muille paikallisyhdistyksille sekä paikallisviranomaisille. Oppaasta voivat hyötyä myös työyhteisöjen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelusta vastaavat toimijat.

Oppaan rakenne

Luvussa 2 esitellään avainkäsitteet ja muutamia muukalaispelkoon, rasismiin, suvaitsemattomuuteen ja ryhmien välisiin suhteisiin liittyviä yhteiskunnallisia teorioita.

Luku 3 tarjoaa ideoita toimintatapojen ja politiikkojen kehittämiseen paikallistasolla.

Luku 4 keskittyy ryhmien välisten suhteiden mittaamisen ja seurannan periaatteisiin ja menetelmiin.

Luku 5 esittelee erilaisia käytännön menetelmiä hyvien suhteiden edistämiseen. Menetelmät on jaettu hyvien suhteiden neljän osa-alueen mukaisesti: asenteisiin vaikuttavat, henkilökohtaista turvallisuutta lisäävät, vuorovaikutusta edistävät sekä osallistumista ja vaikuttamista parantavat menetelmät.

Luku 6 tarjoaa työkaluja tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioimiseen.

2. MISTÄ HYVISSÄ SUHTEISSA ON KYSE?

Hyviä, monimuotoisia suhteita

Hyvillä suhteilla tarkoitetaan tässä oppaassa eri väestöryhmien välillä vallitsevia myönteisiä asenteita, luottamusta ja kunnioitusta. Hyvät suhteet tarkoittavat myös eri väestöryhmien pyrkimystä yhteistyöhön ja myönteiseen vuorovaikutukseen. Hyvien suhteiden tunnusmerkkejä ovat myös ihmisten kokemus yhteenkuuluvuudesta ja turvallisuudesta, syrjimätön kohtelu sekä yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa.

Monimuotoisuudella tarkoitetaan ihmisten moninaisuutta ja moniarvoisuutta. Ihmiset ovat eri-ikäisiä ja edustavat jotain sukupuolta, jokaisella on etninen tai kansallinen alkuperänsä ja kielensä, uskontonsa tai vakaumuksensa, terveydentilansa ja seksuaalinen suuntautumisensa. Monimuotoisuus ilmenee myös eroina näkökulmissa, käsityksissä, osaamisessa, toiminnassa tai tarpeissa ja odotuksissa.²

Suvaitsevaisuus koetaan suomen kielessä usein merkitykseltään kielteisemmäksi kuin esimerkiksi englannin *tolerance* tai ruotsin *tolerans*. Unesco määrittelee suvaitsevaisuuden näin: *Ihmisoikeuksien kunnioittamisen periaatteen mukaisesti suvaitsevaisuuden osoittaminen ei merkitse yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden sietämistä eikä omasta vakaumuksesta luopumista eikä sen heikentämistä. Se merkitsee sitä, että ihminen saa vapaasti pitää kiinni vakaumuksestaan ja hyväksyy sen, että toiset pitävät kiinni omastaan.*³

Allofilia (engl. *allophilia*) tarkoittaa myönteisiä asenteita ja tuntemuksia muita ryhmiä edustavia ihmisiä kohtaan. Allofilia on voimakkaampi tunne kuin suvaitsevaisuus, ennakkoluulottomuus tai monimuotoisuuden arvostaminen. Se tarkoittaa kiintymystä ja sitä, että henkilö tuntee olonsa turvalliseksi muita etnisiä, kulttuurisia tai uskonnollisia ryhmiä edustavien ihmisten seurassa, kokee heidän kanssaan yhteenkuuluvuutta, hakeutuu heidän kanssaan vuorovaikutukseen ja on aidosti kiinnostunut heistä ilman eksotismia, vierauden viehätystä.⁴

Muukalaispelko, rasismi ja syrjintä

Muukalaispelko, "*ksenofobia*", tarkoittaa vihamielisyyttä tai pelkoa muita ihmisiä kohtaan heidän etnisen tai kansallisen alkuperänsä tai uskonnollisen tai kulttuurisen taustansa perusteella. Juutalaisvastaisuus, islamofobia, afrofofia ja romanivastaisuus ovat esimerkkejä muukalaispelosta. Muukalaispelko perustuu ideologioihin, arvoihin ja käsityksiin, jotka ovat ristiriidassa perus- ja ihmisoikeuksien sekä yhdenvertaisuuden periaatteen kanssa.

“*Turun Varissuolla ja Lausteella elävät ovat onnellisempia kuin turkulaiset keskimäärin, vaikka alueella ei monilla muilla mittareilla tarkasteltuna mene erityisen hyvin. Tämä voi johtua yhteisöllisyyttä edistävästä projekteista, jotka ovat lisänneet naapureiden välistä kanssakäymistä ja keskinäistä luottamusta.*”¹

“*Paikallisen puolueryhmän johtaja vaatii valtuustoryhmälleen uutta, ”puhdasta” kokoustilaa, koska somalialaisten työryhmä kokoontuu samoissa tiloissa kerran kuukaudessa.*”⁵

Rasismi tarkoittaa ideologiaa tai toimintaa, joka perustuu käsitykseen erillisten rotujen tai kulttuurien olemassaolosta. Rasistiset ideologiat korostavat nykyään etenkin kulttuurisia eroja, joiden nähdään muodostavan ylittämättömiä esteitä ryhmien välille. Rasismiin sisältyy ajatus, että on olemassa luonnollinen tarve pitää nämä ryhmät erillään toisistaan.⁶

Välitön syrjintä tarkoittaa sitä, että henkilöä kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta henkilöä kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa rodun tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, vammaisuuden, iän tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi.⁷

Välillistä syrjintää on se, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin verrattuna rodun tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, vammaisuuden, iän tai seksuaalisuuden suuntautuneisuuden perusteella, paitsi jos säännöksellä on oikeutettu tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.⁸

Ennakkoluulojen lähteillä

Kontaktihypoteesin (Allport 1954) mukaan valtaväestön ja vähemmistöjen väliset ennakkoluulot vähenvät henkilökohtaisten kohtaamisten lisääntyessä. Teorian mukaan jo pelkkä yhteyksien lisääntyminen voi vähentää ennakkoluuloja. Parhaaseen tulokseen päästään kuitenkin silloin, kun ryhmät ovat samanarvoisia, niillä on jokin yhteinen päämäärä ja ne toimivat yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskenään. Ennakkoluulojen vähenemistä edesauttaa myös se, että viranomaiset, laki ja sosiaaliset normit tukevat tätä yhteistyötä.¹⁰

“Valtaväestön rotuennakkoluulot hälvnevät alueilla, joissa on etnistä monimuotoisuutta.”⁹

Realistinen konfliktiteoria ja **sosialista identiteettiä koskeva teoria** tarkastelevat ryhmien välisen kilpailun ja konfliktien syitä ja seurauksia. Näiden teorioiden yhdistelmää kutsutaan myös **etniseksi kilpailuteoriaksi**.¹¹

“Maahanmuuttajat väärinkäyttävät suomalaista toimeentulotukea. Romanit pilaavat asuinalueen maineen. Saamelaiset riitelevät ja valittavat turhasta.”
Mistä tällaiset uskomukset kumpuavat?”

Konfliktiteorian mukaan enemmistö kokee kasvavan vähemmistön uhaksi, mikä lisää kielteisiä asenteita ja ennakkoluuloja vähemmistöjä kohtaan. Ryhmät kilpailevat rajallisista resursseista, vallasta ja statuksesta.¹² Konfliktiteoria esittää, että mitä enemmän eri taustoista tulevat ihmiset ovat tekemisissä keskenään, sitä todennäköisemmin he kokevat toisen ryhmän edustajat uhaksi omalle ryhmälleen.¹³

Sosialista identiteettiä koskevan teorian mukaan ihmisillä on perustavanlaatuinen tarve pitää omaa ryhmäänsä parempana kuin muita. Tämän vuoksi heillä on taipumus liittää omaan ryhmäänsä myönteisiä ominaisuuksia ja muihin ryhmiin vastaavasti kielteisiä ominaisuuksia. Kilpailutilanteessa tämä tarve vahvistuu. Esimerkiksi maahanmuuttajiin liitettyjä uhkakuvia lisäävät sekä kilpailu työpajoista ja asunnoista että esimerkiksi yleinen korkea työttömyysaste.¹⁴

Kaksiulotteiset asenteet

Rasismi ja muukalaispelko ovat ryhmienvälisen suhteiden kielteinen ulottuvuus, jota on tutkittu laajalti. Toista ulottuvuutta, myönteisiä asenteita muita ryhmiä edustavia ihmisiä kohtaan (*allofilia*), on toistaiseksi tutkittu vähemmän. Ennakkoluulot ja allofilia eivät kuitenkaan ole toistensa vastakohtia. Ennakkoluulojen, pelon tai vihan puute ei vielä tarkoita sitä, että ihminen *pitäisi* toista ryhmää edustavista ihmisistä, tai *arvostaisi* ja *kunnioittaisi* heitä.¹⁵

Allofilian ja ennakkoluulojen lisääntymiseen tai vähenemiseen vaikuttavat erilaiset tekijät ja toimenpiteet. Jos tavoitteena on edistää hyviä suhteita eri väestöryhmien välillä, ennakkoluulojen, rasismien ja muukalaispelon torjuminen ei yksin riitä parantamaan suhteita. Tarvitaan myös tietoa siitä, millaisia myönteisiä asenteita eri ryhmiä edustavilla ihmisillä on toisistaan. Lisäksi tarvitaan toimia, joilla voidaan lisätä myönteisiä asenteita sekä ryhmienvälistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta.

Ennakkoluulojen, rasismien ja muukalaispelon torjuminen ei riitä - tarvitaan myös toimia, joilla voidaan lisätä myönteisiä asenteita ja vuorovaikutusta.

3. ONNISTUMISEN AVAIMET PAIKALLISTASOLLA

Selvitä olosuhteet

Hyvien suhteiden edistämisen painopisteet riippuvat paikallisista olosuhteista. Väestörakenne ja ryhmien välisiin suhteisiin liittyvät tarpeet, haasteet ja tavoitteet voivat olla hyvinkin erilaisia kaupungista, kunnasta tai yhteisöstä riippuen. Myös poliittiset, sosioekonomiset ja maantieteelliset olosuhteet vaikuttavat. Hyvien suhteiden edistämiseen tarkoitettujen toimien suunnittelu kannattaakin aloittaa kartoittamalla, mitkä tausta- tai ympäristötekijät vaikuttavat ryhmien välisiin suhteisiin.

“*Suomalainen on, jos on syntynyt Suomessa, vähintään toinen vanhemmista asuu Suomessa, ja erityisesti pitää puhua suomen kieltä – tai ruotsia.*

Itä-Suomen yliopiston kyselytutkimus nuorten näkemyksistä yhteiskunnasta¹⁶ ”

Selvitä ainakin nämä:

- **Väestörakenne:** ikä- ja sukupuolirakenne, arvio eri vähemmistöjen osuudesta väestössä.
- **Sosioekonominen rakenne:** koulutus- ja tulotasot, työllisyys-/työttömyysaste, toimialat.
- **Poliittinen ilmapiiri:** eri puolueiden kannatus, äänestysaktiivisuus, ääriyhmien toiminta.
- **Maantieteelliset olosuhteet:** asukastiheys, väestöryhmien jakautuminen asuinalueille.
- **Palvelurakenne:** miten eri väestöryhmät on huomioitu koulutusjärjestelmässä, sosiaali- ja terveyspalveluissa tai vapaa-ajanpalveluissa, palvelujen jakautuminen.

Keskity olennaiseen

Tässä oppaassa väestöryhmien väliset hyvät suhteet on jaettu seuraaviin neljään osa-alueeseen Isonsa-Britanniassa kehitetyn GRMF-mallin¹⁷ mukaisesti: **asenteet, henkilökohtainen turvallisuus, vuorovaikutus** sekä **osallistuminen ja vaikuttaminen**. Paikallisista olosuhteista riippuen hyvien suhteiden edistäminen voi keskittyä yhteen tai useampaan näistä osa-alueista.

HYVIEN SUHTEIDEN OSA-ALUEET GRMF-MALLIN MUKAAN

Asenteet

Asenteet muita kohtaan muodostavat GRMF-mallissa hyvien suhteiden ytimen. Mallin mukaan eri ryhmiä edustavien ihmisten välillä on oltava edes jonkinlaisia myönteisiä asenteita, jotta voidaan ylipäätään puhua hyvien suhteiden olemassaolosta. Asenteet ja niistä seuraava käyttäytyminen vaikuttavat kolmeen muuhun hyvien suhteiden osa-alueeseen. Tapa, jolla ihmiset suhtautuvat muihin, ja se, miten he uskovat muiden suhtautuvan heihin, vaikuttaa siihen, osallistuvatko ihmiset yleisötilaisuuksiin ja liittyytkö he erilaisiin yhdistyksiin, yhteisöihin tai poliittisiin puolueisiin. Tämä vaikuttaa myös siihen, millaiseksi he kokevat oman vaikutusvaltansa suhteessa muihin.

Henkilökohtainen turvallisuus

Henkinen ja fyysinen turvallisuus on hyvien suhteiden toinen osa-alue. GRMF-mallin mukaan "se, kuinka turvalliseksi yksilöt ja heidän ystävänsä ja/tai sukulaisensa kokevat olonsa erilaisissa julkisissa tiloissa (ja jossain määrin myös yksityisissä tiloissa), on hyvä indikaattori henkilökohtaisesta turvallisuudesta. Tämä puolestaan vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä ja kykyynsä/mahdollisuuksiinsa olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa." Mallissa todetaan, että kielteiset asenteet "voivat toisinaan johtaa jopa suoranaiseen vihamielisyyteen ja väkivaltaan". Väkivallan pelossa yksilöt tai ryhmät voivat vähentää liikkumistaan julkisissa tiloissa, välttää vuorovaikutusta muiden kanssa tai muuten muuttaa käyttäytymistään julkisilla paikoilla.

Vuorovaikutus

Yksi hyvien suhteiden keskeisimmistä mitareista on vuorovaikutus toisten kanssa. GRMF-mallin mukaan vuorovaikutuksen puute voi johtaa yhteisöjen jakautumiseen (segregoitumiseen). Jos segregoituminen vakiintuu, eri ihmisryhmät elävät rinnakkain, mutta ovat vain vähän tai eivät lainkaan tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa. Samalla ymmärtämys muita kohtaan voi vähentyä ja stereotypiat sekä kielteiset asenteet voivat voimistua.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Osallistumisen aste, kokemus vaikuttamisesta ja mahdollisuus vaikuttaa muodostavat hyvien suhteiden neljännen osa-alueen. GRMF-mallin mukaan hyvät suhteet tukevat osallistumista. Jos henkilö tuntee itsensä tervetulleeksi asuinpaikassaan, häneen suhtaudutaan siellä myönteisesti ja hän kokee olonsa turvalliseksi sekä on paljon vuorovaikutuksessa muiden kanssa, hän osallistuu todennäköisemmin yhteisölliseen toimintaan ja tapahtumiin. Mallissa kuitenkin muistutetaan, että "tietty osallistumisen muodot voivat johtaa konflikteihin ja jännitteisiin". Onkin tärkeää tarkastella vaikuttamisen, itsemääräämisen, voimaantumisen ja hyvien suhteiden välistä monimutkaista suhdetta

Huomioi lainsäädäntö

Hyvien suhteiden käsite on Suomessa vielä melko tuntematon. Erityistä hyvien suhteiden edistämistä koskevaa lakia ei myöskään ole säädetty. Lainsäädännössä on kuitenkin yhdenvertaisuutta, tasa-arvoista kohtelua ja syrjimättömyyttä koskevia säännöksiä, jotka osaltaan pyrkivät edistämään väestöryhmien välisiä hyviä suhteita. Lisäksi laki kotoutumisen edistamisestä velvoittaa paikallisviranomaiset edistämään hyviä etnisiä suhteita osana maahanmuuttajien kotouttamistoimenpiteitä. Alkuperäiskansa saamelaisten kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia säädellään useissa eri laeissa.

HYVÄT SUHTEET LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ – ESIMERKKEJÄ

- [Laki kotoutumisen edistamisestä](#) (1386/2010) velvoittaa kunnat ja muut paikallisviranomaiset osana kotoutumisen edistämistä tukemaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä edistämään myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä, hyviä etnisiä suhteita ja kulttuurien välistä vuoropuhelua ja maahanmuuttajaryhmien osallisuutta sekä tukemaan mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen.
- [Perustuslain](#) (731/1999) mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, eikä ketään saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.
- [Yhdenvertaisuuslaki](#) (21/2004) kieltää välittömän ja välillisen syrjinnän, häirinnän ja ohjeen tai käskyn syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lisäksi laki velvoittaa kaikkia viranomaisia laatimaan yhdenvertaisuussuunnitelman.
- [Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta](#) (609/1986) kieltää sukupuoleen perustuvan syrjinnän ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa.
- [Rikoslaki](#) (39/1889) sisältää säännöksiä syrjinnästä ja kiihottamisesta kansanryhmää vastaan.
- [Työsopimuslaki](#) (55/2001) edellyttää, että työnantaja kohtelee työntekijöitä tasapuolisesti ja kieltää työntekijöiden asettamisen eri asemaan ilman hyväksyttävää perustetta.
- [Hallintolaki](#) (434/2003) edellyttää, että viranomaiset kohtelevat asiakkaitaan tasapuolisesti.
- [Saamen kielilaki](#) (1086/2003), [kuntarakennelaki](#) (478/2013), [laki lasten päivähoidosta](#) (36/1973) ja opetusta ohjaava lainsäädäntö turvaavat saamelaisten kielelliset oikeudet sekä oikeuden alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Hyvien suhteiden edistämistä tarkastellaan Suomessa lähinnä osana maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikkaa. Etnisten suhteiden edistäminen sisältyy tavoitteena myös joihinkin seutukunnallisiin maahanmuuttopolitiittisiin ohjelmiin sekä kuntien kotouttamisohjelmiin. Lisäksi romanipoliittisessa ohjelmassa on kirjauksia romaniväestön ja pääväestön vuorovaikutuksen lisäämisestä sekä romaniväestön vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisestä.

Hyvien suhteiden edistämistavoite ja -toimenpiteet voitaisiin kuitenkin sisällyttää nykyistä vahvemmin myös esimerkiksi paikallisiin tai seudullisiin turvallisuus- ja riskienhallintasuunnitelmiin, kuntien hyvinvointikertomuksiin, yhdenvertaisuussuunnitelmiin tai muihin vastaaviin strategioihin, joissa kuntalaisten hyvinvointia ja elinoloja tarkastellaan kokonaisvaltaisesti.

“ *Kotoutumisen onnistumisen edellytys on muita kunnioittava asenneilmapiiri ja toimiva vuorovaikutus eri väestöryhmien kanssa.*

*Valtion kotouttamisohjelma
2012–2015*

”

HYVÄT SUHTEET OHJELMISSA JA STRATEGIOISSA – ESIMERKKEJÄ

- Valtion kotouttamisohjelma (2012–2015)
- Kuntien kotouttamisohjelmat ja yhdenvertaisuussuunnitelmat
- Maahanmuuton tulevaisuus 2020 –strategia
- Paikalliset, seudulliset ja maakunnalliset maahanmuuttopolitiittiset tai monikulttuurisuusohjelmat ja –strategiat
- Suomen romanipoliittinen ohjelma (2009)
- Sisäisen turvallisuuden ohjelma (2012)
- Paikalliset, seudulliset ja maakunnalliset turvallisuussuunnitelmat.

Hyvien suhteiden edistäminen on helpompaa, kun taustatyöt on tehty huolella.

Kartoita kohderyhmät

Huolellisella kohderyhmäanalyysillä varmistetaan, että hyvien suhteiden edistämistoimenpiteet kohdistuvat oikein ja ehkäisevät muukalaispelkoa sekä suvaitsemattomuutta. Kohderyhmäanalyysin avulla selviää, kenelle toimenpiteet pitäisi kohdentaa, ja mitkä ovat heidän tarpeensa, kiinnostuksen kohteensa ja arvonsa.

Mieti ensin,

- Mitkä ovat tärkeimmät kohderyhmät? Kenelle viesti/toimenpiteet pitäisi suunnata ja miksi?
- Mikä on näille kohderyhmille suunnattava pääviesti?
- Miten nämä kohderyhmät tavoitetaan parhaiten?

Mahdollisia kohderyhmiä

- Päiväkotilapset, oppilaat ja opiskelijat
- Urheiluseurojen, nuorisojärjestöjen ja muiden yhdistysten jäsenet
- Työnantajat ja työntekijät
- Viranomaiset ja palveluntarjoajat
- Uskonnollisten yhteisöjen, vähemmistöjärjestöjen, asukasyhdistysten ja muiden paikallisten kansalaisjärjestöjen jäsenet ja vapaaehtoiset
- Ammattiliittojen ja poliittisten puolueiden jäsenet
- Kaupungin, kunnan tai tietyn asuinalueen asukkaat tai esim. tietyt ikäryhmät.

“*Osallisuuden vahvistaminen sekä romaniväestön ja pääväestön vuorovaikutuksen lisääminen ovat romanivähemmistön yhteiskuntaan integroitumisen edellytyksiä.*
Suomen romanipoliittinen ohjelma”

Tunnista avaintoimijat

Hyvien suhteiden edistäminen kuuluu kaikille. Tietyillä toimijoilla on kuitenkin erityinen rooli hyvien suhteiden kehittämisessä ja edistämisessä paikallisesti.

Viranomaiset, poliittiset päätöksentekijät ja uskonnollisten tai muiden yhteisöjen johtajat ovat erityisen tärkeässä asemassa. He voivat tukea tai vastustaa erilaisten toimenpiteiden ja ohjelmien toteuttamista. Oppilaitosten ja kansalaisyhteiskunnan toimijoilla puolestaan on yleensä hyvät yhteydet paikallisiin verkostoihin ja sitä kautta tarvittavat tiedot ja mahdollisuudet eri väestö- ja toimijaryhmien tavoittamiseen.

Esimerkkejä paikallistason avaintoimijoista

- Paikalliset ja alueelliset viranomaiset.
- Vähemmistövaltuutettu ja syrjinnän vastaiset neuvontapisteet.
- Etnisten suhteiden neuvottelukunta Etno (alueelliset neuvottelukunnat).
- Valtakunnallinen romaniasiain neuvottelukunta RONK, alueelliset romaniasiain neuvottelukunnat ja romaniväestön koulutuspalvelut.
- Paikalliset poliitikot ja poliittiset puolueet.
- Uskonnolliset yhteisöt ja johtajat (esim. eri uskontokuntien seurakunnat).
- Paikallismedian toimittajat (TV, sanomalehdet).
- Opettajat ja kouluttajat.
- Sosiaali- ja nuorisotyöntekijät.
- Kansalaisjärjestötoimijat.
- Työnantajat.
- Ammatti- ja työnantajaliitot.

4. NÄIN MITTAAT JA SEURAAAT

Millaiset ovat eri väestöryhmien asenteet toisiaan kohtaan? Kokeeko jokin ryhmä turvattomuutta enemmän kuin kunnan tai alueen väestö keskimäärin? Kuinka eri ryhmien välinen vuorovaikutus toimii? Pääsevätkö eri ryhmiin kuuluvat ihmiset osallistumaan ja vaikuttamaan yhdenvertaisesti? Hyvien suhteiden mittaamiseksi tarvitaan tietoa muun muassa näistä kysymyksistä.

Tunnista seurannan hyödyt

- Paikallistason seurantatiedot auttavat saamaan kokonaiskuvan (vahvuudet ja mahdolliset ongelmat) eri väestöryhmien välisten suhteiden nykytilasta.
- Järjestelmällinen ja säännöllisesti toistuva seuranta tuottaa tietoa siitä, kuinka ryhmienväliset suhteet kehittyvät pitkällä aikavälillä.
- Seuranta voi tuottaa hyödyllistä tietoa esimerkiksi paikkakunnan imagosta, kunnan sisäisestä ja kuntien välisestä muuttoliikkeestä sekä tarjolla olevasta työvoimasta.

Määritä painopisteet

- Mihin hyvien suhteiden osa-alueisiin seurannassa keskitytään (asenteet, turvallisuus, vuorovaikutus, osallistuminen ja vaikuttaminen)?
- Mitä väestöryhmiä seuranta kattaa? Keskitytäänkö vain etnisten ja uskonnollisten ryhmien väliin suhteisiin vai tarkastellaanko koko väestöä, mukaan lukien eri ikäryhmät, vammaisryhmät, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt jne.?
- Painottuuko seuranta ennakkoluulojen, rasismien, muukalaisvihan ja muun suvaitsemattomuuden mittaamiseen vai tarkastellaanko myös myönteisiä asenteita, vuorovaikutusta, yhteenkuuluvuuden tunnetta ym.?

Kartoita tiedontarpeet ja tietolähteet

- Millaista tietoa tarvitaan? Kenelle tiedoista on hyötyä?
- Millaista paikallistason tietoa on valmiiksi saatavissa? Mitä puuttuu?
- Mistä tarvittavat tiedot saadaan?
- Onko käytettävissä paikallistason tilastoja/tietoja esim. asenteista tai viharikoksista?

Valitse indikaattorit ja mittarit

- Huolellisesti valitut indikaattorit eli tunnusluvut ja konkreettiset mittarit ovat tarpeen, kun pyritään selvittämään hyvien suhteiden tilaa paikallistasolla.
- Mitkä indikaattorit kertovat parhaiten hyvien suhteiden eri osa-alueiden tilasta?
- Mitkä mittarit antavat täsmällisintä tietoa?

Indikaattorien ja mittarien valinnassa voit käyttää apunasi *Good Relations* -hankkeessa kehitettyä **hyvien suhteiden viitekehystä**. Siinä esitellään kaksi erilaista analyysityökalua hyvien suhteiden mittaamiseksi ja seuraamiseksi. *Hyvien suhteiden indikaattorien laatiminen: Viitekehysasiakirja* on ladattavissa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi osoitteesta www.yhdenvertaisuus.fi/welcome_to_equality_fi/library/.

Tiedätkö, millaiset ovat eri väestöryhmien väliset suhteet kotikunnassasi?

Kerää ja analysoi tietojaⁱ

- Onko käytettävissä valmiita tietolähteitä, joista saa paikallisen/alueen tietoa hyvien suhteiden osa-alueista?
- Onko tarpeen/mahdollista täydentää olemassa olevia tietolähteitä erityisen kyselyselvityksen avulla?
- Mitkä sidosryhmät voisivat auttaa tiedon tuottamisessa? Esimerkiksi vähemmistöjen yhdistyksillä ja muilla kansalaisjärjestöillä voi olla tietoa paikallisten väestöryhmien välisistä suhteista.
- Voiko hyvien suhteiden seurannan kytkeä jonkin olemassa olevan, säännönmukaisen toimintaohjelman, strategian tai politiikkaohjelman valmisteluprosessiin (esim. paikallinen tai seudullinen turvallisuus- tai riskienhallintasuunnitelma, maahanmuuttopoliittinen ohjelma, yhdenvertaisuussuunnittelu)?
- Kuka kerää ja analysoi tiedot? Miten niitä hyödynnetään parhaiten?
- Kerätessä arkaluonteisia henkilötietoja hyvien suhteiden seurantaan varten vastaajien pysyminen anonyymeinä on turvattava. Heidän on myös annettava itse määritellä, kuuluvatko he johonkin vähemmistöön.

ⁱ Nämä seuranta- ja mittausmenetelmät esimerkkeineen kuvataan tarkemmin Good Relations -hankkeen julkaisussa [Hyvien suhteiden indikaattorien laatiminen: Viitekehysasiakirja](#).

Olemassa olevat tietolähteet (esim. tilastot, tutkimukset, selvitykset)

- Tarjoavat luotettavaa, vertailukelpoista tietoa.

- Tieto on hajallaan. Yksityiskohtaista tietoa paikallisesta tilanteesta on hankala saada.
- Kattavuus hyvien suhteiden osa-alueiden, väestöryhmien ja maantieteellisten alueiden näkökulmasta voi vaihdella merkittävästi.
- Kohdentuvat eri ajanjaksoille, ja seurantatutkimusten toistoväli vaihtelee.

Kohdennettu kyselytutkimus

- Voi keskittyä hyviin suhteisiin joko kokonaisvaltaisesti tai vain valikoituihin osa-alueisiin.
- Tarjoaa yksityiskohtaista ja jäsennelyä paikallistason tietoa hyvien suhteiden nykytilasta ja suuntauksista pitkällä aikavälillä (kun toteutetaan toistuvasti).

- Huolellisesti toteutettuna vaatii paljon aikaa ja resursseja.
- Edustavan otoksen saaminen eri vähemmistöryhmistä voi olla vaikeaa.

5. MITÄ VOIMME TEHDÄ?

Hyviä suhteita voidaan pyrkiä luomaan monin eri keinoin. Toimenpiteiden tavoite voi olla vaikuttaa ryhmienvälisiin asenteisiin tai parantaa eri väestöryhmien kokemusta turvallisuudesta. Tavoitteena voi olla myös ryhmienvälisen vuorovaikutuksen lisääminen tai vaikkapa vähemmistöjen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen.

Tässä osiossa esitellään muutamia keinoja hyvien suhteiden neljältä osa-alueelta, joita ovat asenteet, henkilökohtainen turvallisuus, vuorovaikutus sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. (ks. luku 3) Tarkoituksena on antaa ideoita ja joitain esimerkkejä siitä, kuinka monin eri tavoin ryhmienvälisiä suhteita voidaan parantaa. Menetelmien jaottelu osa-alueisiin on joustava; monet menetelmät vaikuttavat useampaan kuin yhteen hyvien suhteiden osa-alueeseen samanaikaisesti.

Neljä yksittäistä menetelmää – **yhdenvertaisuus- ja monimuotoisuusvalmennus, tiedotusmateriaalit, tiedostamistilaisuudet ja yhteisötapahtumat** – saavat hieman muita menetelmiä enemmän huomiota. Näitä menetelmiä testattiin ja kehitettiin kansainvälisessä [Good Relations –hankkeessa](#) vuosina 2013 - 2014.

5.1 Vaikuta asenteisiin

Käyttäytymistämme ohjaavat tiedostamattomat ja tietoiset asenteemme. Haaste on se, että asenteet muuttuvat hitaasti ja niihin vaikuttaminen ei ole yksiselitteistä. Esimerkiksi pelkkä tiedon lisääminen etnisistä vähemmistöistä, heidän tavoistaan ja kulttuuristaan, ei välttämättä vähennä pääväestön ennakkoluuloja kyseisiä ryhmiä kohtaan. Tieto saattaa pahimmassa tapauksessa jopa vahvistaa vallitsevia stereotyyppioita.¹⁸ Koska asenteilla kuitenkin on niin suuri vaikutus ihmisten käyttäytymiseen, niihin kannattaa yrittää vaikuttaa. Tässä luvussa esitellään muutamia hyviksi havaittuja menetelmiä, joiden avulla asenteita voidaan pyrkiä muuttamaan myönteisemmiksi muita ryhmiä kohtaan.

Syrjinnänvastainen pedagogiikka

MITÄ?

Pedagogiset keinot, joilla voidaan oppimistilanteissa ehkäistä erilaisia syrjinnän muotoja, edistää yhdenvertaisuutta ja parantaa ryhmienvälisiä suhteita. Menetelmät jaotellaan yleensä **vuorovaikutukseen** ja **tiedonjakamiseen** keskittyviin keinoihin.¹⁹ Katso myös luku 5.3 *Edistä vuorovaikutusta*.

KENELLE?

Oppilaitosten ja päiväkotien opettajat, järjestötoimijat ja nuorisotyöntekijät, mutta myös muut, kuten työyhteisöt, seurakunnat ja kirjastot.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Kansainvälisyys-, monikulttuurisuus- tai kulttuurienvälisyyskasvatuksessa oppilaille annetaan tietoa erilaisista etnisistä, kulttuurisista ja uskonnollisista ryhmistä. Lisäksi pohditaan, mitä esimerkiksi ennakkoluuloisuus tai syrjintä tarkoittaa.²⁰
- Tarinat valtaväestöön ja vähemmistöön kuuluvien ihmisten ystävyydestä voivat toimia silloin, kun esimerkiksi päiväkotiryhmässä ei ole näkyviin vähemmistöihin kuuluvia lapsia. Välillisen kontaktin teorian mukaan jo pelkkä tieto oman ryhmän jäsenten ystävyyssuhteista toisen ryhmän jäsenten kanssa voi edistää hyviä suhteita.²¹

Kansainvälisyyskasvatus

- [Compasito](#) – Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja.
- [Kohti monimuotoisuutta](#) –koulutusmateriaali.
- [Kaverina kaikille](#) -opettajan opas syrjinnän estämiseen (UNICEF).
- [Tukari välittää](#) -koulutusmateriaali (Mannerheimin Lastensuojeluliitto).
- [Särmää](#) – opettajan opas (Suomen lasten ja nuorten säätiö).
- [Maailmankoulun globaalikasvatusmateriaalit](#).
- [Ihmisoikeuskasvatusmateriaaleja](#).

Pelit, leikit ja roolipelit

- Leikkejä, roolipelejä ja harjoitteita ([Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia -sivusto](#), Allianssi ry).
- [Pelejä ja leikkejä eri kulttuureista](#) (Suomen Partiolaiset ry).
- [Outo jengi](#) -peli (Allianssi ry).

**“ Kansainvälisyyskasvatuksessa
pohditaan, mitä esimerkiksi
ennakkoluuloisuus tai
syrjintä tarkoittaa. ”**

Tiedotusmateriaalit

MITÄ?

Tiedotusmateriaalit pyrkivät lisäämään kohderyhmien tietoisuutta syrjinnästä, rasismista ja muukalaispelosta sekä niiden vaikutuksesta ryhmienvälisiin suhteisiin. Materiaaleissa voidaan esitellä syrjintään ja rasismiin puuttumisen tai hyvien suhteiden edistämisen keinoja.

KENELLE?

Kuntalaiset yleisesti tai tarkemmin rajatut kohderyhmät, esim. koululaiset, työnantajat, viranomaiset, nuoret, opettajat tai muut ammattiryhmät.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Materiaalit voivat olla esim. verkkosivuja, esitteitä, oppaita, julisteita, tarroja, lyhytelokuvia, radiomainoksia tai Facebook-sivuja.
- Esimerkkejä sisällöistä:
 - o *Ongelman tai haasteen kuvaus.*
 - o *Työkaluja, menetelmiä ja ideoita ennakkoaluojen, rasismin, syrjinnän ja muukalaispelon torjumiseksi.*
 - o *Esimerkkejä ja tarinoita elävästä elämästä.*

AVAINTOIMIJAT JA TARVITTAVAT RESURSSIT

- Avaintoimijat:
 - o *Paikallisviranomaiset, tutkijat, vähemmistö- ja muut kansalaisjärjestöt yhteistyössä.*
- Resurssit:
 - o *Tieto ja asiantuntemus muukalaispelosta, rasismista ja muista suvaitsemattomuuden muodoista sekä niiden vaikutuksista ryhmienvälisiin suhteisiin.*
 - o *Riittävät henkilö- ja taloudelliset resurssit.*
 - o *Huolellinen kohderyhmäanalyysi.*
 - o *Tehokas jakelu-/markkinointisuunnitelma.*

- Verkkomateriaalien levitys on helppoa.
- Sopii useille eri kohderyhmille.
- Ei välttämättä edellytä valtavasti resursseja.
- Rajaton määrä erilaisia toteutustapoja ja -formaatteja.

- Olennaisten kohderyhmien tavoittaminen vaatii paljon työtä.
- Kunnollisen jakelusuunnitelman puute voi aiheuttaa materiaalin väärinkäyttöä tai -tulkintoja.
- Muusta materiaalarjonnasta erottautuminen voi olla vaikeaa.
- Riskinä on, että materiaali ei tavoita varsinaisia kohderyhmiään (ei kiinnostusta tai aiheuttaa vastareaktion).

NÄIN RUOTSISSA TORJUTAAN MUUKALAISVIHAA

Ruotsissa koottiin osana *Good Relations* -hanketta hyviä esimerkkejä kuntien muukalaisvihaa torjuvista toimenpiteistä. Expo-säätiön tuottama julkaisu *Alueellinen yhteistyö suvaitsemattomuutta vastaan* on suunnattu erityisesti kuntien viranomaisille ja muille paikallistoimijoille.

Julkaisun tavoite on kannustaa kuntia valmistelemaan pitkän tähtäimen toimenpiteitä, joilla voidaan ehkäistä muukalaisvihamielistä toimintaa yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Julkaisu tarjoaa yksinkertaisia ja helposti lähestyttäviä ohjeita kaikille muukalaisvihaa koskevien kysymysten parissa työskenteleville paikallistoimijoille.

Kaikissa julkaisun esittelemissä kunnissa (Kungälv, Göteborg, Botkyrka, Malmö ja Söderköping) onnistuminen on edellyttänyt toimivaa yhteistyötä kunnallishallinnon ja paikallistoimijoiden kesken, pitkäjänteisiä toimenpiteitä ja ennaltaehkäisevää työtä.

[Alueellinen yhteistyö suvaitsemattomuutta vastaan -julkaisu](#)

Monimuotoisuuden johtaminen

MITÄ?

Monimuotoisuuden johtaminen tarkoittaa oikeudenmukaisen ja tuottavan työ- ja toimintakulttuurin luomista, missä jokainen tuntee olevansa arvostettu työntekijänä, asiakkaana ja eri sidosryhmien jäsenenä.

Monimuotoinen organisaatio tarjoaa yhdenvertaiset mahdollisuudet työelämässä ja palveluissa esimerkiksi huolehtimalla saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. Monimuotoisuutta johtamalla organisaatio pyrkii tunnistamaan erilaisuuden edut, ja hyödyntämään niitä tavoitteidensa saavuttamisessa.

KENELLE?

Yritykset ja muut organisaatiot.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Monimuotoisuussitoumukset ja –strategiat.
- [Suomen monimuotoisuusverkosto.](#)
- [Menestystä monimuotoisuudesta – elinvoimaa erilaisuudesta. Hyviä käytäntöjä monimuotoisuuden johtamiseen –julkaisu.](#)
- Monimuotoisuusvalmennus (ks. seuraava kohta).

Yhdenvertaisuus- ja monimuotoisuusvalmennus

MITÄ?

Valmennus tai koulutus, jossa käydään läpi monimuotoisuuteen ja yhdenvertaiseen kohteluun liittyviä asenteita, periaatteita, lainsäädäntöä ja toimintamalleja. Valmennus tukee monimuotoisuuden johtamista. Valmennuksen avulla eri alojen ammattilaiset oppivat käytännön keinoja, joilla voidaan edistää myönteisiä asenteita ja ryhmien välistä vuorovaikutusta, ratkaisemaan konfliktilanteita sekä torjua muukalaispelkoa, rasismia ja syrjintää.

KENELLE?

Yritysten ja muiden organisaatioiden henkilöstö ja esimiehet tai muu rajattu kohderyhmä (esim. TE-toimiston työnhakija-asiakkaat).

ESIMERKIKSI NÄIN

- Yksilöllisesti räätälöidyt valmennukset
- Työvoimakoulutus, täydennys- tai aikuiskoulutus tai koulutusmoduuli osana laajempaa ammattitutkintoa.
- Esimerkkejä sisällöistä:
 - o *Yhdenvertaisuus- ja ihmisoikeuslainsäädäntö.*
 - o *Monimuotoisuuden ulottuvuudet, mm. etnisyys, uskonto tai vakaumus, sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu, ikä, vammaisuus.*
 - o *Yhdenvertaisuussuunnittelu, monimuotoisuusstrategiat, esteettömyys ja saavutettavuus.*
 - o *Ryhmienvälisiä suhteita, asenteita, yhteistyötä ja vuorovaikutusta koskevat teoriat ja menetelmät.*
 - o *Monimuotoisuuden johtamisen edut ja menetelmät, esim. kulttuurienvälinen vuorovaikutus, sovittelu ja konfliktinratkaisu.*

AVAINTOIMIJAT JA TARVITTAVAT RESURSSIT

- Avaintoimijat:
 - o *Työvoima- ja koulutusviranomaiset, oppilaitokset ja muut koulutusorganisaatiot, työnantajat, palveluntarjoajat.*
- Resurssit:
 - o *Riittävät henkilöresurssit ja rahoitus.*
 - o *Rajattu kohderyhmä ja kohdennetut oppimistavoitteet.*
 - o *Toimiva yhteistyö hyvämaineisen oppilaitoksen tai muun koulutusorganisaation kanssa, jolla on*
 - *kokeneet ja asiantuntevat kouluttajat*
 - *osaamista muukalaispelon, rasismien ym. suvaitsemattomuuden vastaisesta työstä*
 - *kokemusta eri opetusmenetelmistä*
 - *ajantasaiset tekniset opetusvälineet*
 - *hyvät verkostot olennaisiin sidosryhmiin (esim. järjestöt, viranomaiset, vähemmistöyhteisöt).*
 - o *Työvoimakoulutuksessa lisäksi:*
 - *Paikallisten tai alueellisten työvoimaviranomaisten ja työnantajien välinen yhteistyö ja koordinaatio.*
 - *Hyvät verkostot työnantajiin työssäoppimispaikkoja varten.*

- Voidaan räätälöidä eri ammattialoille.
- Teema on ajankohtainen ja tärkeä.
- Monilla työpaikoilla ja ammattialoilla on suuri tarve monimuotoisuusosaamiselle.
- Verkko-opiskelu laskee kustannuksia.
- Opiskelijaryhmien monimuotoisuutta ja osaamista voi hyödyntää vertaisoppimisessa.
- Työssäoppiminen konkretisoi teoreettisia taitoja.

- Työläs ja paljon resursseja vaativa menetelmä (esim. henkilöstö, tekniset sovellukset).
- Sopivien työssäoppimispaikkojen löytäminen voi olla vaikeaa.
- Verkko-työskentely voi vaikeuttaa opiskelijoiden ja kouluttajien välistä vuorovaikutusta ja oppimista.
- Työnantajat eivät osaa välttämättä hyödyntää tai eivät arvosta monimuotoisuusosaamista.
- Koulutuksen sisällöt voivat jäädä liian teoreettiselle tasolle.

MONIMUOTOISUUSOSAAJA-KOULUTUS

Suomessa järjestettiin osana Good Relations -hanketta Monimuotoisuusosaaja-työvoimakoulutus vuonna 2013. Koulutukseen osallistui 25 eri alojen ammattilaista, mm. opettajia, sosiaalityöntekijöitä, kielitieteilijöitä, kulttuurin tuottajia ja sairaanhoitajia.

Koulutusohjelman tavoite oli antaa opiskelijoille valmiuksia tunnistaa eri väestö- ja ikäryhmien välisiin suhteisiin vaikuttavia tekijöitä, käsitellä kulttuurieroista tai ennakkoluuloista johtuvia konfliktitilanteita, edistää myönteistä vuorovaikutusta, ehkäistä rasismia ja syrjintää omaan työhön liittyvissä vuorovaikutustilanteissa sekä toimia vertaiskouluttajana. Koulutuksessa suoritettiin Monikulttuurisessa työyhteisössä toimiminen -opintoja, jotka kuuluvat Romanikulttuurin ohjaajan ammattitutkintoon.

Viiden kuukauden mittainen koulutus järjestettiin samanaikaisesti Helsingissä, Tampereella

ja Turussa. Koulutusohjelmaan sisältyi 15 lähiopetuspäivää, 15 verkko-oppimispäivää ja 65 työssäoppimispäivää.

Koulutuksen hankinnasta vastasi Uudenmaan ELY-keskus yhteistyössä Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen ELY-keskusten kanssa. Opetuksen järjestämisestä vastasivat Amiedu Helsingissä, Tampereen Aikuiskoulutuskeskus TAKK ja Turun Aikuiskoulutuskeskus TUAKK.

Koulutuksen työllistämisaikutukset olivat ELY-keskuksen seurantatietojen mukaan keskimääräistä paremmat. Kuusi kuukautta koulutuksen päättymisen jälkeen valmistuneista 22 opiskelijasta työssä oli kahdeksan, työkokeilussa kaksi ja koulutuksessa kaksi. Loput kymmenen valmistunutta olivat seurantahetkellä työttöminä.

Taidekasvatustyöpaja Itäkeskuksen yläasteella. Opiskelijat suorittivat työssäoppimisjaksot omiin ammatteihinsa liittyvillä työpaikoilla. Kuva: Tuuli Helve

MOD ELI MONINAISUUS JA DIALOGI -KOULUTUSOHJELMA

[MOD-koulutusohjelma](#) on alun perin Ruotsissa 1980-luvulla kehitetty menetelmä erilaisuutta ja identiteettiä koskevien ristiriitojen selvittämiseen järjestöissä, oppilaitoksissa tai työyhteisöissä julkisella ja yksityisellä sektorilla.

Koulutus pyrkii tuomaan näkyviin sisäistetyn asenteen ja iskostuneiden ennakkoluulojen, jotka synnyttävät tai vahvistavat syrjiviä toiminta-

malleja. MOD koostuu perus- ja jatkokurssista, jotka sisältävät erilaisia vuorovaikutustehtäviä, keskusteluita, avorihiiä ja rooliharjoituksia.

Suomessa MOD-koulutusohjelman lisenssihaltija on Kirkkohallitus. Koulutuksia järjestävät monet eri yhteistyöjärjestöt, kuten 4H-liitto, Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi, Suomen Punainen Risti ja Suomen Pakolaisapu.

Asennekampanjat

MITÄ?

Asennekampanjat ovat lyhytkestoisia ja suunnattu tietyille kohderyhmälle. Tavoitteena on lisätä myönteisiä asenteita monimuotoisuutta kohtaan sekä torjua ennakkoluuloja ja rikkoa stereotyyppioita.

Eri kulttuureja esittelevät tapahtumat, syrjinnän ja rasmin vastaiset tilaisuudet sekä yhdenvertaista kohtelua käsittelevät teemapäivät ja -viikot voivat tukea tai olla osa asennekampanjatyötä.

KENELLE?

Kohderymänä voivat olla kuntalaiset yleisesti tai esim. koululaiset, työnantajat, viranomaiset ja nuoret.

ESIMERKIKSI NÄIN

Yleisiä toteutustapoja ovat monimuotoisuutta, syrjintää tai erilaisuutta käsittelevät materiaalit (painetut tai verkkomateriaalit), videot, tarinat, julisteet, esitteet, näytelmät, sarjakuvat, musiikkiesitykset, työpajat tai toiminnalliset harjoitteet messuilla ja tapahtumissa. Esimerkkejä asennekampanjoista:

- **Ei rasismille!** –hanke sekä [Punainen kortti rasismille](#), [Meistä on moneksi](#) ja [Luovu ennakkoluuloistasi](#) -kampanjat.
- Tapahtumat, teemapäivät, -viikot tai -kuukaudet. Esimerkkejä:
 - o Rasisminvastainen päivä 21.3. ja Rasisminvastainen viikko (vko 12).
 - o Maailman kulttuurisen monimuotoisuuden ja vuorovaikutuksen kehityksen päivä 21.5.
 - o Maailman alkuperäiskansojen päivä 9.8.
 - o Kansainvälinen suvaitsevaisuuden päivä 16.11.
 - o Ihmisoikeuksien päivä 10.12.
 - o Kansainvälinen siirtolaisten päivä 18.12.
 - o Saamelaiden kansallispäivä 6.2., romanien kansallispäivä 8.4.

Julistukset ja sitoumukset

MITÄ?

Julistusten ja julkisten sitoumusten avulla yritykset, organisaatiot ja työyhteisöt voivat tuoda julki sitoutumisensa yhdenvertaisen kohtelun periaatteisiin. Julistus tai sitoumus on merkki työntekijöille, työnhakijoille, asiakkaille, opiskelijoille ja muille sidosryhmille siitä, että organisaatio toivottaa kaikki ihmiset tervetulleiksi. Se ei ole juridisesti sitova, vaan tarkoitus on auttaa organisaatiota nostamaan moniarvoisuus ja yhdenvertaisuus yhdeksi toiminnan kehittämisen lähtökohdaksi.

KENELLE?

Yritykset, työyhteisöt, virastot, oppilaitokset, urheiluseurat, yhdistykset, seurakunnat.

ESIMERKIKSI NÄIN

- [Monimuotoisuussitoumus](#) (FiBS ry).
- [Syrjinnästä vapaa alue](#) -kampanja.

5.2 Lisää turvallisuuden tunnetta

Hyvien suhteiden perusedellytys on, että ihmiset kokevat olonsa turvalliseksi liikkua julkisilla paikoilla ja omalla asuinalueellaan sekä työpaikalla, koulussa tai päiväkodissa. Rassististen tekojen, syrjinnän, vihapuheen ja rikosten torjunta, syrjinnän vastaiset neuvontapalvelut ja oikeuksista tiedottaminen lisäävät ihmisten perusturvallisuutta. Jokaisella ihmisellä on lisäksi tarve saada olla oma itsensä ja kuulua joukkoon. Siksi on tärkeää vahvistaa eri vähemmistöjen omaa identiteettiä ja samalla tunnetta, että he ovat osa asuinalueitaan, kuntaansa sekä työ-, opiskelu- ja harastusyhteisöään.

Syrjinnän vastaiset neuvontapalvelut

MITÄ?

Neuvontapalvelussa asiakas saa vastauksen muun muassa siihen, onko hänen saamansa kohtelu syrjintää ja miten asiassa tulisi edetä. Neuvontaa voidaan antaa kasvotusten, puhelimitse tai sähköpostin välityksellä. Neuvontaa tulisi saada omalla äidinkielellä (tarvittaessa tulkkaus tai asiakkaan lähettämän kirjeen tai viestin kääntäminen).

KENELLE?

Kaikille kunnan asukkaille, erityisesti syrjinnän vaarassa oleville ryhmille.

ESIMERKIKSI NÄIN

Esimerkkejä neuvontapalveluista:

- [Vähemmistövaltuutettu](#) antaa neuvontaa etniseen syrjintään liittyen.
- Suomessa toimii useita alueellisia ja paikallisen tason [syrjinnän vastaisia neuvontapisteitä](#), jotka antavat neuvontaa kaikkien kiellettyjen syrjintäperusteiden osalta.
- [Rikosuhripäivystys](#) tarjoaa neuvontaa valtakunnallisesti seitsemän aluetoimistonsa kautta. Esimerkiksi Tampereen kaupunki hankkii neuvontapalvelut ostopalveluna Rikosuhripäivystyksestä.

Tuki radikalismista ja ääriryhmistä irtautumiseen

MITÄ?

Toimenpiteet, joilla estetään ääriryhmien muodostamista ja erityisesti nuorten radikalisoitumista. Tavoitteena on ehkäistä ääriryhmien muukalaisviihamielistä toimintaa ja torjua ennakkoluulojen sosiaalista hyväksyntää. Tarkoituksena on myös tarjota nuorille parempia vaihtoehtoja identiteettinsä löytämiseksi ja auttaa nuoria irtautumaan radikalismista ja ääriryhmistä.

KENELLE?

Nuoret ja aikuiset, jotka ovat vaarassa syrjäytyä tai radikalisoitua.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Tärkeintä on johdonmukainen ja pitkäjänteinen ennaltaehkäisevä työ yhteistyössä eri viranomaisten, oppilaitosten, nuorisotoimen ja muiden paikallistoimijoiden kesken.
- Joensuun kaupungin nuorisotoimen **EXIT-projektin** (1998–2002) tavoitteena oli rasmin ja muukalaispelon vähentäminen Joensuun nuorison keskuudessa. Projekti perustui kaupungin nuorisotoimen, sosiaalitoimen, poliisin ja kriminaalihuoltoyhdistyksen yhteistyöhön.

“ Tavoitteena on ehkäistä ääriryhmien muukalaisvihamielistä toimintaa. ”

- Ruotsalaisen Fryshuset-järjestön [Exit-hankkeen](#) tavoitteena on auttaa nuoria irtautumaan nationalistisista tai rasistisista ääriliikkeistä.
- [Kungälvin malli](#) tähtää muukalaisvihamielisen toiminnan ehkäisemiseen. Ruotsalaisessa Kungälvin kunnassa kehitetyssä toimintamallissa riskiryhmiin kuuluvia nuoria autetaan pysäyttämään haitallisten ja suvaitsemattomien käyttäytymismallien kehittäminen. Lisäksi nuoria autetaan luomaan myönteistä käsitystä itsestä, minkä kautta vahvistetaan heidän sosiaalista identiteettiään osana yhteisöä.

Suomeksi malli on kuvattu *Good Relations* -hankkeen julkaisussa [Alueellinen yhteistyö suvaitsemattomuutta vastaan](#) (ks. myös tämän oppaan sivu 21).

Sovittelutoiminta

MITÄ?

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu on puolueeton, vapaaehtoinen ja maksuton palvelu, jossa koulutetut ja vaitiolovelvolliset vapaaehtoissovittelijat auttavat osapuolia neuvottelussa. Sovittelussa käsitellään myös uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja ja voidaan sopia niiden hyvittämisestä.

Restoratiivinen sovittelu on konfliktinhallintaa, joka ottaa huomioon ihmissuhteet ja tunteet. Osapuolet saavat kertoa oman näkemyksensä tapahtuneesta, kuvata tuntemuksiaan ja pohtia eri ratkaisuvaihtoehtoja. Sovitteluprosessin lopputulos on sopimus, jonka toteutumista seurataan.

KENELLE?

Kaikki kunnan asukkaat, erityisesti oppilaitokset, päiväkodit, työpaikat, nuorisotoimi, sosiaalitoimi, erilaiset yhdistykset ja yhteisöt.

ESIMERKIKSI NÄIN

Sovittelupalveluita tuottavat kunnat, järjestöt tai yhdistykset. Lisätietoja:

- [Suomen Sovittelufoorumi.](#)
- [Suomen sovittelutoimistot.](#)
- Suomen Pakolaisapu ry:n [naapuruussovittelu](#) perustuu restoratiivisen sovittelun teoriaan. Sen päämääränä on asumisviihtyvyyden lisääminen parantamalla monimuotoisten asuinalueiden turvallisuutta ja eri taustoista tulevien asukkaiden välistä vuorovaikutusta.
- [VERSO-vertaissovittelu](#) on kehitetty erityisesti päiväkodeihin ja oppilaitoksiin.
- Aseman Lapset ry:n [katusovittelu.](#)

Paikallinen ja seudullinen turvallisuussuunnittelu

MITÄ?

Kuntalaisten hyvinvointia ja turvallisuutta edistetään alueellisella ja/tai paikallisella turvallisuussuunnittelulla. Suunnitelmien tarkoitus on luoda toimintatavat ja prosessit, jotta vaaratilanteen aikana osataan toimia oikein. Suunnitelmiin on hyvä sisällyttää valmistautuminen muukalaisvihasta tai rasismista aiheutuvien kriisien hallintaan. Esim. koulujen kriisisuunnitelmissa varaudutaan koko yhteisöä tai sen jäseniä koskeviin äkillisiin kriiseihin ja traumaattisiin tilanteisiin. Alueella asuvat etniset, uskonnolliset ja muut vähemmistöyhteisöt on hyvä ottaa mukaan suunnitteluprosessiin.

KENELLE?

Kunnat, viranomaiset, oppilaitokset.

ESIMERKIKSI NÄIN

- [Paikallinen turvallisuussuunnittelu.](#)
- [Turvallisuuskävely](#) on menetelmä lähiympäristön turvallisuuden kartoittamiseen.
- [Koulujen kriisisuunnitelman laatiminen.](#)

STOP MUUKALAISVIHAMIELISYYDELLE!

Ruotsissa on haluttu edistää kuntien valmiutta ennaltaehkäistä muukalaisvihamielisiä tekoja sekä helpottaa niihin puuttumista. Vuonna 2014 Pohjois-Ruotsin Jokkmokkin kunta ja Keski-Ruotsin Borlängen kunta järjestivät tiedostamistilaisuuksia, joiden tavoitteena oli lisätä paikallisviranomaisten tietoisuutta muukalaisvihamielisistä toimista ja niihin puuttumisesta. Tilaisuuksiin osallistui turvallisuus- ja integraatioasioista vastaavia paikallisviranomaisia, paikallispoliitikkoja, alueellisia viranomaisia ja kansalaisjärjestöjä.²² Osallistujia oli yhteensä 50, myös ympäryskunnista.

Ohjelma koostui paneelikeskusteluista ja luennoista, jotka käsittelivät kriisinhallintaa ja muukalaispelkoa, sekä työpajoista, joissa osallistujilla oli mahdollisuus keskustella ja vaihtaa kokemuksiaan.

Tilaisuuksien jälkeen muutamat toimijat Pohjois-Ruotsissa ovat käynnistäneet uusia yhteistyömuotoja, joilla ennaltaehkäistään muukalaisvihamielistä toimintaa. Borlängen kunnassa tietoisuus sosiaalisten investointien ja suvaitsevaisuuskasvatuksen tarpeesta on lisääntynyt poliittisella tasolla.

Onnistuakseen tiedostamistilaisuudet tarvitsevat:

- Verkostoyhteistyötä ja uskottavat toimijat.
- Selkeän kohderyhmän ja räätälöidyn viestin.
- Paikalliseen kontekstiin perustuvan käsitteilytavan.
- Poliitikoiden mukanaolon, koska se takaa tuen työn jatkuvuudelle.

Tiedostamistilaisuus Jokkmokkin kunnassa
Kuva: Jokkmokkin kunta

Sosiaalinen media vie vuorovaikutuksen uudelle tasolle. Ole mukana siellä, missä kuntalaisetkin ovat!

Paikallisviranomaiset ja kuntalaiset tutuiksi toisilleen

MITÄ?

Kun "tavallinen kansalainen" pääsee tutustumaan eri viranomaisten toimintaan, hänen on tarvittaessa helpompi ottaa yhteyttä viranomaiseen ongelmatilanteissa. Vastavuoroisesti viranomaisten on helpompi pyytää apua esim. maahanmuuttajayhdistyksiltä vaikkapa rasistisissa kriisitilanteissa, kun he ovat tutustuneet toisiinsa etukäteen myönteisessä hengessä.

KENELLE?

Viranomaiset, yhdistykset, oppilaitokset.

ESIMERKIKSI NÄIN

- [Päivä paloasemalla](#) – ja [Poliisin päivä](#) -tapahtumat.
- Viranomaisten kouluvierailut sekä vierailut vähemmistöjärjestöissä ja –yhteisöissä.
- Poliisien ja koululaisten väliset jalkapallo-ottelut.
- [Naapuriapu-hanke](#) etsii uusia ja erilaisia tapoja vaikuttaa asuinalueen turvallisuuteen ja viihtyisyyteen.
- Katso myös Tiedostamistilaisuudet sivulla 34.

Viranomaisten ja vähemmistöjen yhteistyö

MITÄ?

Eri viranomaisten ja vähemmistöjen yhteiset tapaamiset, verkostot, foorumit, neuvottelukunnat ja työryhmät toimivat viranomaisten apuna syrjinnän ehkäisyyn, seurantaan ja valvontaan liittyvissä kysymyksissä sekä yhteistyön edistämiseksi. Tehtävänä voi lisäksi olla maahanmuuttaja- ja kotouttamispalvelujen sekä kulttuurien välisen vuoropuhelun kehittäminen. Yhteistyöelimet myös seuraavat yhteiskunnallista päätöksentekoa, tekevät aloitteita ja esityksiä sekä edistävät ihmisoikeuksien toteutumista.

KENELLE?

Kunnat, viranomaiset, vähemmistöjen yhdistykset.

ESIMERKIKSI NÄIN

- [Alueelliset etnisten suhteiden neuvottelukunnat.](#)
- Maahanmuuttajaneuvostot ja maahanmuuttoasiain työryhmät.
- Alueelliset [romaniasiain neuvottelukunnat](#) ja paikalliset romanityöryhmät.
- Kunnalliset vanhus- ja vammaisneuvostot.
- Kuntien nuorisovaltuustot, -parlamentit, -edustajistot, -neuvostot ja -foorumit.

Koulujen moniammatillinen yhteistyö

MITÄ?

Moniammatillisessa yhteistyössä eri toimijat kokoavat asiantuntemuksensa ja hakevat yhdessä asiakkaan, esim. oppilaan kanssa ratkaisuja vaikeisiin tilanteisiin. Moniammatilliset yhteistyörakenteet voivat olla joko jatkuvia tai tarvittaessa käynnistyviä. Niillä on yhdessä sovitut menettelytavat ja pelisäännöt, ja ne toimivat avoimen vuorovaikutuksen periaatteella. Valmiit verkostot helpottavat yhteistyötä yli hallintorajojen. Yhteistyöverkostoja voi hyödyntää myös päivittäisessä opetustyössä.

KENELLE?

Oppilaitokset, viranomaiset, nuorisotoimi, sosiaalitoimi.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Opetustoimessa esimerkkejä moniammatillisesta yhteistyöstä ovat mm. oppilashuoltoryhmät ja niiden erilaiset variaatiot kuten pysäkkitoiminta.
- Poliisin, palo- ja pelastuslaitoksen, muiden viranomaisten tai yhdistysten pitämät oppitunnit ja tutustumiskäynnit.
- Yhteistyö eri uskontokuntien kanssa opetuksen sisällöissä (mm. seurakunnan toimintaan tutustuminen), tapahtumissa tai juhlissa.
- Tutustumisvierailut pakolaisten vastaanottokeskuksiin.

Kiusaamisen vastaiset menetelmät

MITÄ?

Työpaikoilla, kouluissa, vapaa-ajan harrastuksissa tai sosiaalisessa mediassa esiintyvän kiusaamisen ehkäiseminen vaatii pitkäjänteistä yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

KENELLE?

Työyhteisöt, koulut, päiväkodit, vanhempainyhdistykset, nuorisotoimi, urheiluseurat, harrasteryhmitt, järjestöt.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Mannerheimin Lastensuojeluliiton [Vanhempainnetti](#).
- Työterveyslaitoksen [Työpaikkakiusaaminen-sivut](#).

- [KiVa Koulu®](#) on Suomessa kehitetty, tutkimustietoon perustuva kiusaamisen vastainen ohjelma, jonka käyttäjiksi on vuosien 2009–2013 aikana rekisteröitynyt noin 90 % Suomen perusopetusta tarjoavista kouluista. Ohjelman materiaalien avulla kouluissa voi järjestää KiVa-opitunteja sekä pelata kiusaamisteemaan liittyviä pelejä. Kouluissa toimii myös KiVa-tiimejä, jotka selvittävät yksittäisiä kiusaamistapauksia.

Rasismien vastainen nuorisotyö

MITÄ?

Rasismien vastaisessa nuorisotyössä käytetään toiminnallisia työskentelymuotoja, joilla rasismia voi käsitellä ja rasisminvastaisuutta edistää nuorten kanssa.

KENELLE?

Nuorisotoimijat, yhdistykset, seurakunnat, urheiluseurat, harrasteryhmät.

ESIMERKIKSI NÄIN

- [Art Against Racism](#).
- [KEKS-kampanjan kokoamat harjoitteet](#).
- Rasismia ja syrjintää käsittelevät nettivideot (mm. [Rasisti on pahisti -videot](#))

Rasismien vastaiset kampanjat ja tapahtumat

MITÄ?

Kampanjat, teemapäivät ja tapahtumat ovat lyhytkestoisia ja suunnattu tietyille kohderyhmälle. Tavoitteena on torjua ennakkoluuloja, syrjintää, muukalaisvihaa ja rasismia, ottaa näkyvästi kantaa rasismia vastaan, herättää keskustelua ja lisätä tietoa sekä vahvistaa vähemmistöjen omaa identiteettiä.

KENELLE?

Kaikki kuntalaiset tai kohdennetusti tietyt ikäryhmät, työyhteisöt, koulut, päiväkodit, urheiluseurat.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Teemapäivien ohjelmaan voi sisältyä esim. musiikkia, tanssia, kuvataidetta, ruokakursseja, keskustelutilaisuuksia tai luentoja. Kouluissa teemat voidaan tuoda esiin päivänavauksissa ja eri oppiaineiden sisällöissä.
- [Ei vihapuheelle](#) -liike (2013-14). Euroopan neuvoston käynnistämän kampanjan tavoitteena on edistää sananvapautta ja yhdenvertaisuutta verkossa ja sen ulkopuolella.
- [Ei rasismille!](#) -hanke toimii rasisminvastaisen Suomen puolesta. Tarjoaa järjestöille ja kouluille muun muassa koulutuspalveluja, vapaaehtoistoiminnan tukea ja materiaaleja sekä kouluvierailuita. Rasismia kohdanneille hanke tarjoaa vertais- ja ryhmätukea sekä välineitä toimia rasistisessa tilanteessa.
- Katso myös sivu 25.

5.3 Edistä vuorovaikutusta

Yksi hyvien suhteiden keskeisistä mittareista on vuorovaikutus eri ryhmiin kuuluvien ihmisten kanssa. Ihmisten keskinäiseen kanssakäymiseen vaikuttavat henkilökohtaiset sosiaaliset verkostot sekä kokemukset yhteenkuuluvuudesta tai eristäytyneisyydestä. Yksilöiden kykyyn olla tekemisissä eri väestöryhmiin kuuluvien ihmisten kanssa vaikuttavat puolestaan omat luonteenpiirteet ja itsevarmuus, aikaisemmat kokemukset ja oman elinympäristön luomat mahdollisuudet.

Syrjinnänvastainen pedagogiikka

MITÄ?

Pedagogiset keinot, joilla voidaan oppimistilanteissa ehkäistä erilaisia syrjinnän muotoja, edistää yhdenvertaisuutta ja parantaa ryhmien välisiä suhteita. Menetelmät jaotellaan yleensä **vuorovaikutukseen** ja **tiedonjakamiseen** keskittyviin keinoihin. Ryhmienväliseen kontaktiin perustuvat menetelmät eivät aina sovellu näkymättömiksi jäävien syrjintäperusteiden kohdalla (esim. seksuaalinen suuntautuminen, uskonto tai vakaumus).²³ Katso myös luku 5.1 *Vaikuta asenteisiin*.

KENELLE?

Oppilaitosten ja päiväkotien opettajat, kansalaisjärjestöjen kouluttajat, nuorisotyöntekijät.

ESIMERKIKSI NÄIN

- **Ryhmienvälinen dialogi** pyrkii vaikuttamaan ryhmien välisiin suhteisiin sekä kontaktin että tiedon lisäämisen avulla. Tavoitteena on lisätä vuorovaikutusta tai ratkaista konflikteja. Menetelmänä käytetään kasvokkaisia tapaamisia, joiden aikana eri ryhmien edustajat keskustelelevat ja kertovat omista kokemuksistaan, kumoavat virheellisiä käsityksiä ja haastavat stereotyyppioita koulutetun ohjaajan johdolla. Tavoitteena on luoda yhteinen suunnitelma ryhmienvälisen suhteiden parantamiseksi.²⁴ Esimerkkejä ryhmienvälisestä dialogista:

- o [Humanity Cafén](#) tavoitteena on tarjota eri taustoista tuleville ihmisille tilaisuus tutustua toisiinsa tarinoiden kautta. Tarinankerrontapahtumassa tila sisustetaan viihtyisäksi, tarjolla on kyseisille kulttuureille tyyppillistä ruokaa ja musiikki-, tanssi- tai muita esityksiä. Tilaisuudelle valitaan jokin yksinkertainen, turvallinen teema ja osallistujia pyydetään kertomaan omia kokemuksiaan hauskojen harjoitusten avulla.
- o [Elävä kirjasto](#) kannustaa vuoropuheluun kielteisten ennakkoluulojen purkamiseksi. Se tarjoaa osallistujille mahdollisuuden keskustella niiden ihmisryhmien edustajien kanssa, joihin heillä on arjessaan vain vähän kontakteja. Toimii kuten tavallinenkin kirjasto, mutta paperisten kirjojen sijaan Elävästä kirjastosta lainataan oikeita ihmisiä keskustelua varten.
- **Yhteistoiminnallinen oppiminen** perustuu vuorovaikutteisiin menetelmiin. Siinä osallistujat opettavat toisiaan ja oppivat toinen toisiltaan. Se sopii tilanteisiin, joissa esimerkiksi eri etnisiä ryhmiä edustavat oppilaat opiskelevat yhdessä. Ryhmienvälisiä suhteita ei kuitenkaan korosteta. Menetelmän avulla voidaan opettaa eri oppiaineita, eikä sen hyödyntäminen edellytä tietynlaista oppituntisisältöä.²⁵ Esimerkiksi [Jigsaw- eli palapeli-tekniikka](#).

Tiedostamistilaisuudet

MITÄ?

Vapaamuotoisia tilaisuuksia, joiden tavoitteena on murtaa osallistujien ennakkoluuloja muita ryhmiä kohtaan. Tarjoavat mahdollisuuden luontevaan ja myönteiseen kanssakäymiseen eri väestöryhmiin kuuluvien ihmisten kesken. Tilaisuuksissa voidaan myös lisätä osallistujien tietoisuutta syrjinnästä, rasismista, muukalaispelosta ja muista vastaavista suvaitsemattomuuden muodoista elämyksellisen toiminnan avulla. Tiedostamistilaisuudet auttavat muukalaispelon ja rasismin parissa työskenteleviä järjestöjä ja muita avaintoimijoita verkottumaan keskenään ja lisäävät toimijoiden osaamista rasismin ja syrjinnän torjumisessa.

KENELLE?

Eri alojen ammattilaiset, opiskelijat, viranomaiset tai poliitikot, joilla on mahdollisuus jakaa kokemuksiaan laajemmalle yleisölle.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Keskustelutilaisuudet hyvistä suhteista, syrjinnästä, rasismista, muukalaispelosta ja muista suvaitsemattomuuden muodoista.
- Vapaamuotoiset vierailut ja tutustuminen vähemmistöön kuuluvien perheiden koteihin ja arkeen.
- Luennot, seminaarit tai työpajat.
- Vierailut paikallisiin vähemmistöjärjestöihin.
- Paikalliset verkostoitumistilaisuudet (järjestöt, kunta, viranomaiset)

AVAINTOIMIJAT JA TARVITTAVAT RESURSSIT

- Avaintoimijat:
 - o Paikallisyhdistykset, rasisminvastaiset järjestöt ja muut asiantuntijat, oppilaitokset, kunnat.
- Resurssit:
 - o Tilaisuuksien suunnittelua ja käytännön järjestämistä koordinoiva taho/henkilö.
 - o Kokoontumistilat (julkiset tai yksityiset), rahoitusta matka- ja tarjoilukuluihin, tiedottamiseen ym.
 - o Hyvät verkostot paikallisesti. Tähän vaikuttavat mm. järjestävien tahojen uskottavuus ja toimijoiden keskinäinen luottamus.

- Pienimuotoisia tilaisuuksia on helppo järjestää.
- Mahdollistaa räätälöidyt viestit paikallistoimijoille.
- Aihe ja toteutustapa kiinnostaa mediaa.
- Voidaan soveltaa monenlaisiin paikallisiin konteksteihin.
- Onnistuessaan tehokas vaikuttamisen ja kokemusten jakamisen keino.

- Tavoitetaan vain rajattu osuus kohdeyleisöstä.
- Voidaan käyttää poliittiseen imagonkohentamiseen.
- Stereotyyppien vahvistamisen vaara.

RUOKAA JA KESKUSTELUJA

Suomen Pakolaisavun Järjestöhautomo koordinoi vuoden 2013 lopussa kymmenen eri tiedostamistilaisuutta Helsingissä, Jyväskylässä, Tampereella ja Turussa. Käytännön järjestelyistä vastasivat paikalliset, maahanmuuttajia, vammaisia sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä edustavat yhdistykset. Vierailut kestivät muutamasta tunnista koko päivään.ⁱⁱ

Osallistujia saatiin eri ammattiryhmistä, mm. poliisi, psykologi, terveydenhoitaja, kansanedustaja, poliisiammattikorkeakoulun opettaja, sosionomiopiskelija sekä maahanmuuttajapalveluiden erityisasiantuntija. Joillekin vierailuille osallistui myös virkamiesten omia lapsia. Paikallisjärjestöjen rekrytoimat ”isäntäperheet” puolestaan edustivat maahanmuuttajien lisäksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä ja vammaisia.

Esimerkkejä osallistujista ja ohjelmasta:

- Poliisi neljän lapsensa kanssa vieraili somalialaisperheessä. Puheenaiheet liikkuivat syrjinnästä poliisiin työhön ja jalkapallosta isäntäperheen arkielämään.

- Afganistanilainen ja virolainen perhe kutsuivat kaksi kansanedustajaa koteihinsa päivälliselle. Samassa afganistanilaisperheessä vieraili myös suojelupoliisin edustaja perheineen.
- SETA:n paikallisjärjestö ja vammaisjärjestö järjestivät yhdessä tapaamisen poliisiammattikorkeakoulun opettajan kanssa. Tapaamisen aikana keskusteltiin mm. seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen sekä vammaisten ihmisten perusoikeuksien turvaamisesta ja siitä, kuinka syrjintätapausten ilmoittamiskynnystä poliisille voitaisiin madaltaa.

Niin osallistujat, isäntäperheet, kuin järjestävät yhdistyksetkin pitivät tiedostamistilaisuuksia kiinnostavana ja tarpeellisena tapana edistää hyviä suhteita. Rento ja vapautunut ilmapiiri auttoi osallistujia muodostamaan monimuotoisemman kuvan julkisuudessa varsin yhtenäisinä esitetyistä vähemmistöryhmistä. Ennakkoluulot karisivat puolin ja toisin. Suomen Pakolaisapu on jatkanut kohtaamisten järjestämistä osana vapaaehtoistoimintaansa.

Kansanedustaja Outi Alanko-Kahiluoto (oikealla) päivällisellä virolaisperheen luona Kuva: Lasse Saarinen

ⁱⁱ Tiedostamistilaisuudet järjestettiin osana Good Relations -hanketta. Järjestöhautomon raportti ja analyysi tiedostamistilaisuuksista on ladattavissa osoitteessa: www.intermin.fi/download/50385_Loppu-raportti_Good_Relations_Jarjestohautomo.pdf?ee1e3b6be49ad188

Kohtaamispaikat, toimintakeskukset ja asukastilat

MITÄ?

Vapaamuotoiset, matalan kynnyksen kohtaamispaikat tarjoavat neuvontapalveluita, vertaistukea, keskustelu- ja kriisiapua, asiointitukea, ystävätoimintaa, kerhotoimintaa jne.

Keskeistä on mahdollisuus tulla ilman ajanvarausta ja pysyä nimettömänä. Mikäli kohtaamispaikassa tarjotaan neuvontapalveluita, ne voivat keskittyä esim. sosiaalipalveluihin ja etuuksiin, lomakkeiden täyttöapuun, keskusteluapuun ja asiointitukeen. Toiminnassa pyritään vahvistamaan ihmisten omia voimavaroja ja selviytymisen keinoja. Käytännön toiminta on usein vapaaehtois- tai opiskelijavetoista.

KENELLE?

Usein kaikille avoimia, osa on suunnattu pienten lasten vanhemmille, vanhuksille, maahanmuuttajille, työttömille, vammaisille tai mielenterveyskuntoutujille.

ESIMERKIKSI NÄIN

- [Mummon kamhari](#) Tampereella on vapaaehtoisen vanhustyön keskus ja kaikenikäisille avoin kyläpaikka. Toiminta on osa evankelis-luterilaisten seurakuntien diakoniatyötä. Mummon kamhari tarjoaa kotona asuville vanhuksille apua mm. ulkoiluun, kauppa- ja lääkärikäynneille sekä kodin askareisiin. Sieltä saa myös juttuseuraa, tukihenkilöitä, ulkoiluapua, saattajan tapahtumiin ym. Vapaaehtoistyöntekijät perehdytetään toimintaan vapaaehtoisen vanhustyön kursseilla.

Asukastoiminta

MITÄ?

Asukastoiminta on yleensä vuokratilojen asukkaiden yhteistä tekemistä, jonka tavoitteena on saada asukkaat tutustumaan toisiinsa ja parantaa siten kaikkien talon tai taloyhtiön asukkaiden asuinympäristöä ja asumisviihtyvyyttä. Asukastoiminta on myös asukkaiden etujen valvomista. Hyvien suhteiden edistämisen kannalta on tärkeää saada mukaan kaikki asukkaat, myös vähemmistöryhmät.

KENELLE?

Talo- tai asukastoimikunnat, yksittäiset asukkaat.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Asukastapahtumat ja -kokoukset, talkoot, pihajuhlat, pihakirppikset ja kerhot
- Naapuri tutuksi -tapahtumat

Ystävätoiminta

MITÄ?

Ystävätoiminnan tavoitteena on lievittää yksinäisyyttä sekä tarjota vertaistukea ja läsnäoloa. Se voi olla joko kahdenvälistä tai ryhmätoimintaa.

KENELLE?

Vanhukset, maahanmuuttajat, mielenterveyskuntoutujat, vangit, vammaiset ja nuoret sekä sairaalat ja vanhainkodit.

ESIMERKIKSI NÄIN

Osallistujat voivat itse päättää, mitä tekevät yhdessä. Toiminta voi olla esimerkiksi keskustelua, asiointiapua, leivontaa, käsitöitä, ääneen lukemista, kahittelua, ulkoilua, liikuntaa tai taidetta. Ystävätoimintaa toteutetaan tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin vapaaehtoistyönä. Järjestävä yhdistys kouluttaa ystäviksi lupautuneet. Esimerkkejä ystävätoimintaa järjestävistä tahoista:

- Suomen Punainen Risti
- seurakunnat
- oppilaitokset.

Kulttuurikeskukset ja –kahvilat

MITÄ?

Kansainvälisten kulttuurikeskusten tavoitteena on tukea monimuotoisen yhteiskunnan kehittymistä. Ne edistävät eri maista tulleiden ihmisten vuorovaikutusta, tukevat etnisten vähemmistöjen omaehtoista kulttuurin harjoittamista sekä antavat tietoa erilaisista kulttuureista ja suomalaisesta yhteiskunnasta.

Yhteen kulttuuriin keskittyvät kulttuurikeskukset edistävät ja pitävät yllä kyseistä kieltä ja kulttuuria sekä pyrkivät edistämään vuorovaikutusta valtaväestön ja edustamansa ryhmän välillä.

KENELLE?

Kaikki kuntalaiset.

ESIMERKIKSI NÄIN

- [Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa](#) Helsingissä järjestää konsertteja, ruokafestivaaleja, näyttelyitä, seminaareja ja kursseja sekä Ourvision-laulukilpailua. Caisa myös vuokraa tilojaan ja toimii tiiviissä yhteistyössä eri järjestöjen ja organisaatioiden kanssa.
- [Saamelaiskulttuurikeskus Sajos](#) Inarissa on Suomen saamelaisten hallinnon ja kulttuurin keskus. Sajos on monikulttuurisuuden kohtaamispaikka, tapahtumatalo, kongressikeskus ja kokouspaikka.
- [Venäjän tiede- ja kulttuurikeskus](#) Helsingissä jakaa tietoa venäläisestä kulttuurista ja historiasta sekä edistää Suomen ja Venäjän välistä yhteistyötä tieteen ja kulttuurin alalla.

Yhteisötapahtumat

MITÄ?

Tavoitteena on parantaa ryhmien välisiä suhteita lisäämällä vuorovaikutusta ja yhteisymmärrystä sekä edistämällä myönteistä asennemuutosta.

Tapahtumissa voidaan myös lisätä tietoa syrjinnän, rasismien ja muukalaispelon kielteisistä vaikutuksista, tunnistaa yhteisiä tavoitteita ja etsiä ratkaisuja yhteisiin ongelmiin. Tapahtumien avulla

voidaan tuoda esiin paikallisyhteisöjen monimuotoisuutta sekä vahvistaa yhteisön jäsenten paikallidentiteettiä. Tapahtuma voi toimia myös verkostoitumiskanavana.

KENELLE?

Kunnan, kaupungin tai naapuruston asukkaat, tietyn oppilaitoksen opiskelijat, tietyn organisaation työntekijät.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Keskustelufoorumit tai verkosto- ja yhteistyötapaamiset hyvien suhteiden, syrjinnän, rasismien, muukalaispelon tms. teeman ympärillä (esim. järjestöt, kunnan virkamiehet, muut paikallisviranomaiset).
- Kulttuuriesitykset, katufestivaalit, teemajuhlat.
- Yleisölle avoimet kurssit (ruoanlaitto, tanssi, urheilu, musiikki, elokuva).

AVAINTOIMIJAT JA TARVITTAVAT RESURSSIT

- Avaintoimijat:
 - o Paikallisyhdistykset, koulut, kunnat, urheiluseurat, seurakunnat.
- Resurssit:
 - o Hyvämaineinen vastuuorganisaatio, jolla on muiden paikallistoimijoiden luottamus.
 - o Hyvät yhteistyö- ja sidosryhmäverkotot paikallisesti.
 - o Riittävät henkilö- ja taloudelliset resurssit.
 - o Tietämystä ryhmien välisiin suhteisiin, muukalaispelkoon, rasismiin ja muuhun suvaitsemattomuuteen vaikuttamisesta.
 - o Kokemusta yhteisöllisistä menetelmistä sekä yhteistyö- ja keskustelufoorumien rakentamisesta.
 - o Kokemusta ja osaamista tapahtumien järjestämisestä, esim. viestintä ja markkinointi, suunnittelu ja organisointi, ongelmanratkaisu, verkostoituminen ja varainkeruu.

- Useita erilaisia toteutusvaihtoehtoja.
- Voidaan räätälöidä paikalliseen kontekstiin sopivaksi.
- Isot tapahtumat kiinnostavat mediaa.
- Voidaan tavoittaa uusia kohderyhmiä.
- Voi synnyttää uusia yhteistyön ja osallistumisen muotoja.

- Isojen tapahtumien toteutus vaatii paljon resursseja ja kokeneita tekijöitä.
- Pääviesti saattaa jäädä yleisölle epäselväksi.
- Edellyttää erinomaisesti toimivia yhteistyöverkostoja.
- Riskinä on, että tilaisuuksiin osallistuu vain niitä, joille teema on tuttu jo ennestään.
- Ainutkertaisten tapahtumien seuranta ja vaikutusten arviointi jää usein tekemättä.
- Vaarana on eksotismin sekä "me ja muut" -asetelman vahvistuminen.

KULTTUURIA, KESKUSTELUJA JA VERKOSTOITUMISTA

Paikalliset rasisminvastaiset, maahanmuuttaja-, vähemmistö- ja muut yhdistykset järjestivät Suomessa ja Ruotsissa erilaisia yhteisöllisiä tapahtumia osana *Good Relations* –hanketta. Kaikkien tapahtumien tavoitteena oli torjua muukalaispelkoa ja suvaitsemattomuutta ryhmien välisiä hyviä suhteita edistämällä.

- **Tampereen kasvot – Faces of Tampere** –tapahtuma tarjosi läpileikkauksen tamperelaisten monimuotoisuudesta. Ostoskeskuksen ytimessä järjestetty tapahtuma esiteli muun muassa suomalais-senegalilaista lastenmusiikkia, perinteistä suomalaista iskelmää, latinotanssia sekä länsiafrikkalaista rumpumusiikkia, tanssia ja laulua. Tapahtuman organisoivat Pirkanmaan rasisminvastai-

sen työn tuki ry yhteistyössä Rasmus-verkoston kanssa.

- **Kulttuurien viikonloppu** oli kolmipäiväinen tapahtuma Helsingin Kontulassa. Yleisölle avoimeen ohjelmaan sisältyi muun muassa nukketeatteriesitys ja –työpaja, Lähi-idän ja afrikkalaisen ruuan kokkauskurssi, kurdin- ja arabiankielisiä satuhetkiä ja itämaista tanssia. Keskustelua kulttuurien kohtaamisesta käytiin *Monikulttuurinen Suomi* –aluefoorumissa ja *Eri maiden kulttuurit ja arvot* –tilaisuudessa, joihin osallistui paikallisia kunnantuntuutettuja ja muita päättäjiä. Tapahtumien suunnittelusta ja järjestelyistä vastasi Kontu-Keskus ry yhteistyössä paikallisten yhdistysten ja toimijoiden kanssa.

Hiphop-muusikko NokLand esiintyi Tampereen kasvot –tapahtumassa
Kuva: Maikki Kantola

Yhdistystreffit Turussa
Kuva: Aleksandra Cialoń

- **Yhdistystreffit ja itsenäisyyspäivän juhla** toivat yhteen Turussa ja Turun seudulla toimivia monikulttuurista, kansainvälistä tai maahanmuuttajatyötä tekeviä yhdistyksiä, yhteisöjä ja ystävyssseuroja. Yhdistystreffeillä ideoitiin uusia yhteistyötapoja alueen maahanmuutto- ja monikulttuurisuustyön kehittämiseksi. Tavoitteena oli myös lisätä ja parantaa eri kulttuureja edustavien maahanmuuttajaryhmien välistä yhteistyötä. Yhdistystreffien jatkotapahtumana järjestettiin itsenäisyysjuhla, johon kutsuttiin mukaan myös Turun kaupungin päättäjiä ja viranomaisia. Tapahtumien toteutuksesta vastasivat Yhdessä-yhdistys ry, Sondip ry, Suomen Pakolaisapu ry ja Ashti ry.
- **Kohtaamistilaisuuksia** kansalaisyhteiskunnan ja viranomaisten edustajille sekä paikallisille asukkaille tarjosi Ruotsin Skellefteåssa järjestetty yhteisötapahtuma, jonka toteutuksesta vastasivat koulutusyhtymä Sensus ja Ruotsin Punainen Risti. Tapahtumassa poliisin ja kirkon edustajat, kunnan virkamiehet ja paikallisen turvapaikanhakijoiden asuntolan työntekijät keskustelivat kuntalaisten kanssa muukalaispelon ja rasismien ennaltaehkäisystä ja niihin puuttumisesta.

5.4 Paranna osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia

Hyvien suhteiden neljäs osatekijä koostuu eri väestöryhmien yhdenvertaisista mahdollisuuksista osallistua ja vaikuttaa. Ketkä osallistuvat paikkakunnalla järjestettävään toimintaan? Mitkä syyt ja motiivit vaikuttavat osallistumiseen? Mitä osallistumisen esteitä eri ryhmillä on? Erilaisten menetelmien avulla voidaan pyrkiä poistamaan osallistumisen esteitä ja lisätä eritaustaisten ihmisten vaikuttamismahdollisuuksia. Tavoitteena voi olla myös syventää luottamusta demokratiaan ja esimerkiksi lisätä äänestysaktiivisuutta.

Lähidemokratia

MITÄ?

Tukemalla kuntalaisten omaehtoista aktiivisuutta voidaan vahvistaa kunnan eri alueita. Alueellinen toiminta vahvistaa kuntalaisten omaa identiteettiä ja antaa pohjaa yhteiselle näkemykselle oman asuinalueen kehittämisestä.

KENELLE?

Kaikki kuntalaiset.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Asukasillat, keskustelufoorumit, aluetoimikunnat.
- Kuulemistilaisuudet eri väestöryhmille (esim. kunnan- tai kaupunginvaltuustoissa).
- Kaupunkilaisten/kansalaisten raati. Suomen ensimmäinen [maahanmuuttajien kansalaisraati](#) järjestettiin vuonna 2012 osana Vaasan kaupungin hyvinvointipalveluiden asiakaslähtöistä kehittämistä. Nelipäiväisessä kansalaisraadissa maahanmuuttajataustaiset osallistujat kävivät keskusteluita koulutettujen ryhmänvetäjien johdolla, kuulivat alan asiantuntijoita ja laativat lopuksi julkilausuman. Raati ehdotti muun muassa vuorovaikutteisen neuvoston perustamista tukemaan maahanmuuttajien työllisyyttä ja hyvinvointia.

- [Mellunkylän-malli](#) on vahvistanut paikallisdemokratiaa yhdessä Suomen suurimmista lähiöistä. Vuosina 2009 - 2012 Helsingissä toiminut *Vetoa ja voimaa Mellunkylään* -hanke sai kansalais-toimijat, yrittäjät, poliittiset päättäjät, uskonnolliset ja harrastusyhdistykiset sekä kaupungin viras-tot tekemään yhteistyötä yhteisesti tunnistettujen ongelmien ratkaisemiseksi. Toimintatapoja olivat muun muassa säännölliset kokoontumiset, aluefoorumit ja jatkuva kanssakäyminen eri toimijoiden kesken. Yhteistoimintaryhmä on myös valvonut, että kansalaisaloitteet etenevät kaupungin päätöksentekokanavissa.

Matalan kynnyksen palveluohjaus

MITÄ?

Matalan kynnykset palveluiden tavoitteena on, että asiakas saa kaikki tarvitsemansa palvelut samaa paikasta. Asiointi onnistuu yleensä ilman ajanvarausta. Palvelua voidaan antaa mm. työhön ja koulutukseen ohjauksessa sekä arjen toimintaan ja elämänhallintaan, kuten terveyteen ja asu-miseen liittyvissä asioissa. Tavoitteena on ehkäistä asiakkaiden yhteiskunnallista syrjäytymistä ja vahvistaa heidän osallisuuttaan sekä tukea yhdenvertaisten oikeuksien toteutumista.

KENELLE?

Maahanmuuttajat, nuoret, mielenterveyskuntoutujat, vammaiset ja osatyökykyiset henkilöt.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Päiväkeskustoiminta. Esimerkiksi [päiväkeskus Kaalo](#) tarjoaa vaikeuksissa oleville tai jo syrjäy-tyneille romaneille suunnattuja sosiaalipalveluja pääkaupunkiseudulla. Toiminnan lähtökohta-na on lähestyä ongelmatilanteita romaniväestön tapakulttuurista ja arvomaailmasta käsin.
- Vertaisohjaajatoiminta. Esimerkiksi [Vantaan nuorisopalveluissa](#) on kehitetty toimintatapoja asukkaiden oman nuorisotoiminnan tukemiseen ja nuorten toimimiseen vertaisohjaajina.
- Neuvontapisteet ja -palvelut. Esimerkiksi
 - o Tampereella [maahanmuuttajainfo Mainio](#) tarjoaa opastusta esimerkiksi asumiseen, työhön, koulutuk-seen, oleskelulupiin sekä sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvissä kysymyksissä. Palvelua saa 17 eri kielellä.
 - o Vantaan Järjestöringillä on kolme [maahanmuuttajien neuvontapistettä](#). Niiden palvelut ovat maksutto-mia ja ne on tarkoitettu kaikille maahanmuuttajille kotikunnasta riippumatta.

Mentoritoiminta

MITÄ?

Mentoroinnissa kokeneempi henkilö (mentori) auttaa kokemattomampaa (aktori) kasvattamaan osaamistaan ja löytämään polkuja, jotka tähtäävät työllistymiseen koulutusta vastaavalle alalle tai uralla etenemiseen. Mentoritoiminnan avulla voidaan luoda yhteyksiä maahan muuttaneiden ja suomalaisten ammattilaisten välille tai tukea nuoria pääsemään kiinni työelämään.

KENELLE?

Maahanmuuttajat, nuoret, mielenterveyskuntoutujat, vammaiset ja osatyökykyiset henkilöt.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Väestöliiton [Womento-mentoriverkosto](#) tarjoaa apua koulutettujen maahanmuuttajanaisten työllistymiseen.

- **Nuorten vaikuttamismalli Ruuti** on Helsingissä toimiva mentorointimuoto, joka sisältää tapahtumia, tilaisuuksia ja nuorten omaehtoista toimintaa. Ruudin ytimen muodostaa 13–17-vuotiaista koostuva 20 nuoren vaikuttajaryhmä, jonka tehtävänä on tuoda nuorten ääni kaupungin päättäjien tietoon. Ydinryhmällä on oma mentori, joka muun muassa keskustelee ryhmän kanssa päätöksentekoon ja vaikuttamiseen liittyvistä kysymyksistä.
- **ACCESS** on helsinkiläisille, eri kieli- ja kulttuuritaustaisille, 15–18-vuotiaille nuorille suunnattu hanke, joka edistää nuorten halukkuutta osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä parantaa nuorille tarjottavia vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksia. Toimintamenetelmiin kuuluvat muun muassa koulutukset, tapaamiset europarlamentaarikkojen ja kuntien edustajien kanssa, vaikuttamistapahtumat sekä bloggaaminen.

Monikielinen tiedottaminen paikallisista tapahtumista

MITÄ?

Suomen tai ruotsin kieltä taitamattomien on vaikea osallistua ja päästä vaikuttamaan yhteiskuntaan. Monikielinen tiedottaminen paikallisista tapahtumista sekä yhdistysten, nuorisotoimen, urheiluseurojen, seurakuntien ym. toiminnasta voi poistaa osallistumisen esteitä. Suomen- ja ruotsinkielisessä tiedottamisessa kannattaa käyttää selkokieltä, joka palvelee myös muita kuin vieraskielisiä kohderyhmiä.

KENELLE?

Maahanmuuttajat, joilla ei ole riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa, ylipäänsä kaikki kuntalaiset.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Facebook ja muut some-kanavat, verkkosivut.
- Lehti-ilmoittelu, julisteet.
- Maahanmuuttajien neuvontapisteet.

Yhteistyötapaamiset, -verkostot ja -foorumit

MITÄ?

Viranomaisten ja vähemmistöjen yhteiset tapaamiset, verkostot ja foruumit auttavat viranomaisia syrjinnän ehkäisyyn, seurantaan ja valvontaan liittyvissä kysymyksissä. Niiden tehtävänä voi olla myös maahanmuuttaja- ja kotouttamispalvelujen kehittäminen sekä eri kulttuurien välisen vuoropuhelun parantaminen. Yhteistyöelimet seuraavat yhteiskunnallista päätöksentekoa, tekevät aloitteita ja esityksiä sekä edistävät ihmisoikeuksien toteutumista.

KENELLE?

Kunnat, viranomaiset, vähemmistöjen yhdistykset.

ESIMERKIKSI NÄIN

- Alueelliset [Etnisten suhteiden neuvottelukunnat](#) ja [Romaniasiaian neuvottelukunnat](#).
- Maahanmuuttajaneuvostot.
- Paikalliset romanityöryhmät.
- Kunnalliset vanhus- ja vammaisneuvostot.

Haluatko auttaa maahanmuuttajanuoria pääsemään kiinni työelämään? Ryhdy mentoriksi!

Yhdenvertaisuussuunnittelu

MITÄ?

Yhdenvertaisuussuunnitelma on viranomaisen tai muun organisaation tekemä suunnitelma siitä, kuinka se työnantajana ja omassa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta sekä ehkäisee ja puuttuu syrjintään. Uuden yhdenvertaisuuslain myötä (todennäköisesti vuoden 2015 alusta lähtien) yhdenvertaisuussuunnittelun velvoite laajenee koskemaan viranomaisten lisäksi myös yli 30 henkeä työllistäviä yrityksiä. Suunnitelman tulee jatkossa kattaa etnisen alkuperän lisäksi myös muut yhdenvertaisuuslaissa kielletyt syrjintäperusteet.

KENELLE?

Viranomaiset, oppilaitokset, urheiluseurat, yhdistykset ja työpaikat.

ESIMERKIKSI NÄIN

Oppaita yhdenvertaisuussuunnitelman laadintaan:

- Yhdenvertaisuussuunnittelun opas (sisäministeriön julkaisu)
- Kop kop - Pääseekö sisään? Yhdenvertaisen järjestötoiminnan opas urheilu- ja nuorisjärjestöille (sisäministeriön julkaisu)
- Oppia kaikille! Yhdenvertaisuussuunnittelun opas oppilaitoksille (sisäministeriön julkaisu)

Kaikki oppaat osoitteesta: www.yhdenvertaisuus.fi/yhdenvertaisuussuunnittelu/oppaita-yhdenvertaisuuden-kehitt/

Voimavaraistaminen

MITÄ?

Tukemalla esimerkiksi maahanmuuttajien ja muiden etnisten vähemmistöjen, nuorten tai vammaisten henkilöiden omaa yhdistystoimintaa ja demokratiataitoja voidaan parantaa näihin ryhmiin kuuluvien ihmisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

KENELLE?

Valtakunnalliset ja alueelliset kattojärjestöt, kuntien sivistys- ja nuorisotoimet

ESIMERKIKSI NÄIN

- Tiedotus- ja koulutustilaisuudet ja materiaalit.
- Taloudellinen tuki paikallisyhdistyksille.
- Vierailu- ja tutustumiskäynnit, vuoropuhelu yhdistysten ja muiden paikallistoimijoiden kesken.
- [Järjestöhautomo](#) on Suomen Pakolaisavun toimintamuoto, joka tarjoaa tietoa ja tukea monikulttuurisen tai maahanmuuttajayhdistyksen perustamiseen, talouteen, hallintoon, varainhankintaan ja avustushakemusten laatimiseen. Myös kunnat voivat pyytää Järjestöhautomolta neuvoja järjestöjen organisointiin liittyvissä kysymyksissä.
- [iCount](#) on Moniheli ry:n hanke, jonka tarkoituksena on levittää maahanmuuttajataustaisille henkilöille tietoa Suomen poliittisesta järjestelmästä, puolueista ja vaikuttamisen mahdollisuuksista. iCount järjestää tiedotus- ja koulutustilaisuuksia sekä vierailukäyntejä, tuottaa tiedotusmateriaalia ja kouluttaa vapaaehtoisia avainhenkilöitä, jotka levittävät tietoa omille verkostoilleen ympäri Suomea.
- Roolipelit, jotka tukevat erityisesti nuorten demokratiataitoja ja käsittelevät samalla maailmanlaajuisia kysymyksiä ympäristöstä maahanmuuttoon. Esimerkiksi [Gaia - Kansojen kokous](#), roolipeli demokratia- ja globaalikasvatukseen (Allianssi ry).

“ Tukemalla vähemmistöjen omaa yhdistystoimintaa ja demokratiaa voidaan parantaa heidän osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiaan. ”

6. OLIKO VAIKUTUSTA – MITEN ARVIOIDA?

Mistä voi tietää, että suunnitellut toimenpiteet edistävät hyviä suhteita? Miten jo toteutettujen toimenpiteiden vaikutusta voi arvioida?

Luvussa 4 esiteltiin menetelmiä ryhmien välisten suhteiden mittaamiseksi paikallistasolla yleisesti. Tässä luvussa keskitytään tarkastelemaan, miten voidaan arvioida *yksittäisten toimenpiteiden vaikutusta* hyviin suhteisiin. Ihannetilanteessa nämä kaksi eri toimintatapaa täydentävät toisiaan ja auttavat luomaan pitkäjänteistä hyvien suhteiden politiikkaa.

“Tule maahanmuuttajan kanssa peliin, pääset ilmaiseksi”
-kampanja ei oikein toiminut. Tarkoitus oli, että tutustut vaikka naapurissasi asuvaan maahanmuuttajaan ja tulette yhdessä katsomaan peliä, mutta kampanja koettiin maahanmuuttajia esineellistäväksi.²⁶

-Jyväskylän jalkapalloklubi JJK

Arvioinnin kohde ja laajuus

- Tunnista avainkäsitteet (esim. muukalaispelko, hyvät suhteet)
- Määritä arvioinnin kohde ja laajuus, esimerkiksi:
 - o Minkä toimenpiteen/toimenpiteiden vaikutuksia arvioidaan?
 - o Mitä maantieteellisiä alueita ja/tai hallinnonaloja arviointi kattaa (esim. nuorisotyö, koulutus, kolmas sektori)?
 - o Mihin ajanjaksoon arviointi kohdentuu (esim. viimeiset 1, 3 tai 5 vuotta)?
 - o Mitä hyvien suhteiden osa-alueita arviointi koskee (esim. vaikutukset asenteisiin, henkilökohtaiseen turvallisuuteen, vuorovaikutukseen, osallistumiseen ja vaikuttamiseen)?
 - o Mitä väestöryhmiä arviointi koskee (esim. etniset ja/tai uskonnolliset vähemmistöt, pääväestö, sukupuoli, ikäryhmät, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, vammaiset henkilöt)

Lähtötilanne

- Mikä oli väestöryhmien välisten suhteiden lähtötilanne ja kehityssuunta (esim. hyvien suhteiden seurantatietoihin perustuen)?
- Mitä toimenpiteitä hyvien suhteiden edistämiseksi ja/tai muukalaispelon torjumiseksi paikalliskunnalla on toteutettu? Listaa käytännön toimenpiteet, politiikkaohjelmat, järjestöjen tukemiseksi myönnetty rahoitus jne.
- Mikä oli näiden toimenpiteiden alkuperäinen tavoite ja tarkoitus? Miksi ne toteutettiin ja mihin niillä pyrittiin?

MUUKALAISVIHAA JA SOSIAALISIA RISKEJÄ ENNALTAEHKÄISEVÄN TOIMINNAN ARVIOINTI – KOKEMUKSIA RUOTSISTA

Ruotsin Malmössä arvioitiin muukalaispelon torjumiseksi ja hyvien suhteiden edistämiseksi tehtyjen paikallisten toimenpiteiden vaikuttavuutta vuonna 2014. Arviointi keskittyi toimiin, joilla on pyritty suojelemaan ja vahvistamaan Malmön juutalaisyhteisöä sekä tuomaan esiin heidän kohtamaansa syrjintää ja muukalaisvihaa. Arviointi perustui paikallisviranomaisten, kansalaisjärjestöjen, Malmön poliisin ja juutalaisyhteisön edustajien haastatteluihin.²⁷

Arviointiraportin mukaan Malmön muukalaispelon ja syrjinnän vastaiselle työlle ovat ominaisia erilaiset verkostot ja niiden tukeminen julkisin varoin. Verkostoihin kuuluu viranomaisten lisäksi kansalaisyhteiskunnan toimijoita, kuten uskonnollisia yhteisöjä ja kansalaisjärjestöjä. Verkostotoiminnan tavoitteena on lisätä luottamusta eri ryhmien välillä sekä vahvistaa yksilöiden luottamusta yhteiskuntaan.

Esimerkkejä verkostoista:

- Malmön kaupunki myöntää rahoitusta **Syrjinnänvastainen Malmö** -toimintaan (*Malmö mot diskriminering*), joka tarjoaa Malmön asukkaille syrjinnänvastaista neuvontaa sekä apua syrjinnän uhreille ja valmentaa kaupungin työntekijöitä kokonaisvaltaiseen syrjinnänvastaaiseen työhön.
- **Dialogifoorumi** (*Dialogforum*) perustettiin vuonna 2010 vastaamaan juutalaisvastai-

siin asenteisiin ja toimintaan. Dialogifoorumi-hanke toimii Malmön kaupungin integraatio- ja työllisyysosaston alaisuudessa ja järjestää mm. joka neljäs kuukausi tapaamisia eri vähemmistöryhmille (juutalaisten lisäksi mm. muslimit, somalialaiset ja romanit).

- **Co-Exist** on Malmön kaupungin tukema verkosto, jonka tavoitteena on lisätä eri ryhmien välistä yhteisymmärrystä ja vähentää juutalaisvastaisia tekoja vuoropuhelun avulla.

Arviointiraportissa todetaan, että edellä mainittujen verkostojen vaikutuksesta Malmön juutalaisyhteisön tilanteeseen ei ole käytettävissä tilastoja tai muuta faktatietoa. Esimerkiksi poliisi ylläpitää rekisteriä juutalaisvastaisuuteen liittyvistä viharikosilmoituksista, mutta ilmoitushalukkuus vaihtelee merkittävästi vuosittain, ja siksi toimenpiteiden vaikuttavuutta viharikollisuuteen on vaikea osoittaa.

Haastateltujen juutalaisyhteisön edustajien mukaan tilanne kaupungissa on kuitenkin hieman helpottunut ja ilmapiiri on muuttunut aiempaa avoimemmaksi. Poliisin ja muiden viranomaisten tietoisuus juutalaisyhteisön kohtaamista ongelmista on parantunut huomattavasti. Perusongelma – joidenkin henkilöiden juutalaisvastaiset mielipiteet – on kuitenkin edelleen olemassa. Raportin mukaan kaikkien kielteisimmin juutalaisväestöön suhtautuvia ihmisiä on vaikea tavoittaa verkostojen tai muiden keskustelufoorumien avulla.

Toimenpiteiden vaikutus

- Haastattele keskeisiä paikallistoimijoita, kuten kansalaisjärjestöjä, viranomaisia sekä muita toimenpiteiden toteuttajia ja kohteena olleita ryhmiä.
- Esimerkkejä arviointikysymyksistä:
 - o *Miten hyvin toimenpiteet saavuttivat alkuperäisen tavoitteensa?*
 - o *Kuinka toimenpiteet vaikuttivat ryhmienvälisiin suhteisiin (esim. asenteisiin, henkilökohtaiseen turvallisuuteen, vuorovaikutukseen, osallistumiseen ja vaikuttamiseen) kyseisessä kaupungissa/kunnassa/yhteisössä?*
 - o *Miten tehokkaasti toimenpiteet tavoittivat kohderyhmänsä?*
 - o *Mitkä olivat toimenpiteiden vahvuudet ja heikkoudet, mitä opittiin?*
 - o *Mikä oli toimenpiteiden kustannus-hyöty-suhde?*

Suosituksat jatkotyölle

- Arviointitulokset auttavat tunnistamaan toimenpiteiden ja hyvien suhteiden edistämistyön vahvuudet, heikkoudet ja kehittämistarpeet paikallistasolla
 - o *Mitkä toimenpiteet olivat onnistuneita? Miten niitä kannattaa jatkossa toteuttaa?*
 - o *Mitkä toimenpiteet eivät toimineet? Miten niitä pitäisi kehittää tai muuttaa?*

**“ Arviointitulokset auttavat
tunnistamaan hyvien
suhteiden edistämistyön
vahvuudet, heikkoudet ja
kehittämistarpeet. ”**

LÄHTEET

LUKU 2

- 1 Turun Sanomat 5.2.2014 www.ts.fi/uutiset/kotimaa/591661/Varissuolla+asuvat+useammin+onnellisempia
- 2 Työ- ja elinkeinoministeriö. Menestystä monimuotoisuudesta – elinvoimaa erilaisuudesta. Hyviä käytäntöjä monimuotoisuuden johtamiseen. www.tem.fi/files/28376/TEM_saha_lr.pdf
- 3 UNESCO:n yleiskokouksen 16.11.1995 hyväksymä Julistus suvaitsevaisuuden periaatteista.
- 4 Pittinsky, T. L. (2012). Us plus them: Tapping the positive power of difference. (p. 47). Boston, Massachusetts. Harvard Business Review Press.
- 5 Karjalainen 12.11.2013 www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/kotimaa/item/38737-lieksan-perussuomalaiset-emme-kokoonnu-samassa-tilassa-somalialaisten-kanssa
- 6 Syrjinnän vastainen käsikirja (2003). International Organization for Migration IOM.
- 7 Rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta annetun neuvoston direktiivin 2000/43/EY (rasismidirektiivi) ja yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY (työsyrijintädirektiivi) mukaisesti.
- 8 Ibid.
- 9 Tiede-lehti 8.4.2014 www.tiede.fi/artikkeli/uutiset/rasismi_karisee_kun_etninen_kirjo_kasvaa; Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America www.pnas.org/content/111/11/3996
- 10 Allport, G. W. (1954). The nature of prejudice. Cambridge, MA: Perseus Books; Pettigrew, T. F. & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, pp. 751–783.
- 11 Scheepers P, Gijsberts M, Coenders M (2002). Ethnic Exclusionism in European Countries. Public Opposition to Civil Rights for Legal Migrants as a Response to Perceived Ethnic Threat. *European Sociological Review*, 18:1, 17–34. Teoksessa: Jaakkola, M. (2009). Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta: Asennemuutokset 1987-2007. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 1/2009. Edita Prima Oy, Helsinki.
- 12 Levine, R. and Campbell, D. (1972) *Ethnocentrism: Theories of Conflict, Ethnic Attitudes and Group Behavior*. New York: Wiley. Teoksessa: Johnson, N. and Tatam, J. (2009) *Good Relations: a Conceptual Analysis*. EHRC Research Report no. 42. Manchester: Equality and Human Rights Commission.
- 13 Brief, A., Umphress, E., Dietz, J., Burrows, J., Butz, R., Scholten, L. (2005) 'Community Matters: Realistic Group Conflict Theory and the Impact of Diversity', *Academy of Management Journal*, 48, 5: 830–44. Teoksessa: Johnson, N. and Tatam, J. (2009) *Good Relations: a Conceptual Analysis*. EHRC Research Report no. 42. Manchester: Equality and Human Rights Commission.

- 14 Scheepers P, Gijsberts M, Coenders M (2002). Ethnic Exclusionism in European Countries. Public Opposition to Civil Rights for Legal Migrants as a Response to Perceived Ethnic Threat. *European Sociological Review*, 18:1, 17–34. Teoksessa: Jaakkola, M. (2009). *Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta: Asennemuutokset 1987-2007*. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 1/2009. Edita Prima Oy, Helsinki.
- 15 Pittinsky, T. L. (2012). *Us plus them: Tapping the positive power of difference*. Boston, Massachusetts. Harvard Business Review Press; Pittinsky, T.L., Rosenthal, S.A. & Montoya, R. M. (2011). Measuring positive attitudes toward outgroups: Development and validation of the Allophilia Scale. Teoksessa: Tropp, L. R. & Mallet, R. K. (ed.) (2011). *Moving beyond prejudice reduction: pathways to positive intergroup relations*. Pp. 41-60. American Psychological Association. Washington, DC.

LUKU 3

- 16 Yle Uutiset 9.5.2014 http://yle.fi/uutiset/kuka_lasketaan_suomalaiseksi_nuorten_tiukat_asenteet_yllattivat_tutkijat/7224517
- 17 Equality and Human Rights Commission (2010), Research report 60: Good Relations Measurement Framework. Andrea Wigfield and Royce Turner, Policy Evaluation Group. Lisätietoa mallin soveltamisesta Suomen olosuhteisiin: Hyvien suhteiden indikaattorien laatiminen: Viitekehysasiakirja. Elokuu 2014. www.yhdenvertaisuus.fi/welcome_to_equality_fi/library/

LUKU 5

- 18 Renko, E., Larja, L., Liebkind, K., Solares, E. (2012). *Selvitys syrjinnän vastaisen pedagogiikan keinoista ja käytännöistä*. Sisäasiainministeriön julkaisut 50/2012.
- 19 Ibid.
- 20 Ibid.
- 21 Ibid.
- 22 Tiedostamistilaisuuksien järjestämisestä vastasivat Jokkmokkin ja Borlängen kunnat yhteistyössä Ruotsin työministeriön kanssa. Tilaisuudet järjestettiin osana Good Relations -hanketta.
- 23 Renko, E., Larja, L., Liebkind, K., Solares, E. (2012). *Selvitys syrjinnän vastaisen pedagogiikan keinoista ja käytännöistä*. Sisäasiainministeriön julkaisut 50/2012.
- 24 Ibid.
- 25 Ibid.

LUKU 6

- 26 Ceesay, A. (2013). Hyviä etnisiä suhteita edistävien käytäntöjen kartoitus Jyväskylän alueella. Raportti kartoituksen tuloksista. www.intermin.fi/download/44799_NDT_FIN_Mapping_Wari.pdf?9978db6b-1c05d188
- 27 Arvioinnin toteutti konsulttityhtiö Mapsec Ruotsin työministeriön toimeksiannosta osana Good Relations -hanketta. Ruotsinkielinen arviointiraportti sekä sen englanninkielinen tiivistelmä ovat luettavissa osoitteessa. www.intermin.fi/en/development_projects/good_relations/national_development_tasks

Oletko miettinyt, millaiset suhteet kotikunnassasi on eri väestöryhmien välillä?

Miten rasismi ja muukalaispelko vaikuttavat näihin suhteisiin, ja miten niitä voisi parantaa?

Tässä oppaassa esitellään toimintamalleja hyvien suhteiden edistämiseksi. Hyvillä suhteilla tarkoitetaan eri väestöryhmien välillä vallitsevia myönteisiä asenteita, luottamusta ja kunnioitusta. Hyvät suhteet tarkoittavat myös eri väestöryhmien pyrkimystä yhteistyöhön ja myönteiseen vuorovaikutukseen. Hyvien suhteiden tunnusmerkkejä ovat lisäksi ihmisten kokemus yhteenkuuluvuudesta ja turvallisuudesta, sekä yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa.

Poimi parhaat ideat ja vaikuta asenteisiin, lisää turvallisuuden tunnetta, edistä vuorovaikutusta tai paranna osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia omassa lähiympäristössäsi – kotikunnassasi, asukasyhdistyksessäsi, harrastusryhmässäsi tai vaikkapa työpaikallasi.

Opas on suunnattu erityisesti julkisen ja kolmannen sektorin toimijoille, mutta siitä voivat hyötyä myös työyhteisöjen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelusta vastaavat henkilöt.

Good Relations

Hanke on saanut rahoitusta Euroopan unionin perusoikeuksia ja kansalaisuutta koskevasta ohjelmasta (2007–2013)